

KONYA

HALKEVİ AYLIK KÜLTÜR DERGİSİ

19 Yılıımız	HULKİ KARAGÜLLE
Garbî Asya ve Anadolu Akvam-ı- Kadimesinin Dinleri Tarihi	NACİ FİKRET BAŞTAK
Alâeddin Tepesi	REMZİ OĞUZ ARIK
İnce Minare	MUSTAFA YURTSEVER
Mevlevî Velileri	NACİ FİKRET BAŞTAK
26 - 30 Ağustos Zaferi	NÂZİM EVREN
Karaca Oğlan ve Sayıl Oğlu	İ. ACZİ KENDİ
Olmaz	CEMAL OĞUZ ÖCAL
Karaman muhitinin hayvanlara ait Ata Sözleri	A. ŞÜKRÜ ÇİLOĞLU
Büyük Karatay Medresesi	M. F. UĞUR - M. MES'UD KOMAN
Ziraat Seferberliği	ŞEVKET A. BİR'AND
Konya Sulamasının Kahramanı Kuru Kafa	KEMAL TURAN
Âşık Muslu	İ. ACZİ KENDİ
Ermenek Beşik Ninnileri	

K O N Y A

(AYDA BİR ÇIKAR)

Neşredilmek üzere gönderilecek yazılar tek tabaka kâğıdın bir tarafına DAKTİLO yahud okunaklı Türk harfleriyle yazılır, yazı sahibi tarafından kontrol edildikten sonra muvazzah adres ilâvesiyle imzalanarak yollanırsa, isim iltibasına, imlâ ve mürettip hatasından şikâyeteye sebep kalmaz.

İlmî münakaşalara, tenkitlere (fikir olgunluğunuz için) bol bol yerimiz vardır.

Şahısların behemehal muhterem tutulması prensipimizdir. Mecmuada çıkan yazıların imzalı asılları geri verilmez, saklanır.

Mecmuayı ilgilendiren bütün evrak :

«KONYA»

Halkevi «MECMUA»

KONYA

adresine yollanmalıdır.

— Muhabir Âzalarımızdan reca —

Çok eski devirlerle Selçuk, Karaman, Osman oğulları V. S. ye âid : Vakfiye, berat, şer'i mahkeme sicilli, ferman; han, hamam, cami, kervansaray, imâret, medrese, türbe, çeşme, kale, köprü ki-tabeleri; mezar taşı yazıları'nın tasdikli örnekleriyle bina harabele-rinin, mümkünse, evvelki ve bu günkü durumlarını gösteren foto-grafilerini;

Kasaba ve köylerde Türk âdet ve ananelerinden (sosyal yardımla yurd ve yurddaş severliğe örnek olan) İmecilere, Askere gidenlerin uğurlanmalarına, askerden bilhassa harp'den dönen Gazilerin köy sancaklariyle karşılanmalarına, bunlardan şehit düşen arkadaşları-nın ev ve aileleri önünde aldıkları vaziyetlere;

Silâhla nişan, ok, cirid, ata binme, at bakma, güreş, sürekl avı, kılıç, meç ve emsâli sporlara;

Eski kıyafetlerle : Kadın erkek bir arada, ayrı ayrı, kılıç kalkan; yerine göre, saz, davul, zurna ile oynanan Türk oyunlarına; türkülerinin güfte ve bestelerine;

Düğün davetlerine, gelin güveyi alaylarına ve bunlara yapılan yardımlara;

Masallara, bayramlarda seyranlarda, toplantılarda eğlentilerde söylenen maniler, koşmalara;

HÜLÂSA

Yaradıldığındanberi, Türke, Türklüğe, Türklükle ilgililere mahsus olduğu halde : kenarda köşede kalmış, yarım yanlış ortaya atılmış bütün malûmatı; Hatırlatanın, hangi kitapda yazılı bulunduğu, kitabın tarihi - yazarının ismi - nerde bulunduğu - yazmamı basma-mı olduğunu; tafsilen bildirecek kıymetli yazılarınızı bekliyoruz.

Bu yazı ve resimler - muvaffakiyet derecesine göre - Konya - yahut - Ekekon - da neşredilecektir.

K O N Y A

HALKEVİ AYLIK KÜLTÜR DERGİSİ

YIL : VII

II. TEŞRİN 1942

SAYI : 49

ONDOKUZ YILIMIZ

HULKİ KARAGÜLLE

Ondokuz yıl önce ne idik, şimdi ne olduk ?

Ondokuz yıla bir bakış, gelecek ondokuz asırlar için her halde ferah ve ümit verici bir şey olacaktır.

Ondokuz yıl, fert bakımından dolgunca bir ömrün dörtte biri...

Ondokuz yıl, tarih içinde bir an demek.

Ondokuz yılı biz, bir Millet tarihini bakımından düşünecek ve hükümlerimizi ona göre vereceğiz.

Ondokuz yıl önce ne idik :

Asırlarca, arzın üç kıt'asına hükmetmiş; Akdenizi Karadenizi yelkenlerinin uğultusuyla titretmiş; Avrupa'yı baştanbaşa bütün Kale'lerle yüzlerce yıl sarsmış olan koskoca bir İmparatorluğun acıklı bir tasfiye hali.

(Sevr) de; Osman Oğulları; tahtının son enkazı, onun mutlak ölümünü imzaladı.

[Biz onu, (Lozan) da yeniden ve fakat yeni bir ruh, yeni bir iman halinde tenasüh ettirdik. İmparatorluk yıkıldı. Fakat ülke-ler kaplayan bir haritanın, binlerce yılları bir gün gibi aşan tarihin gücü halinde medeniyet cihanının ortasında «Türkiye Cum-huriyeti» yeniden tarihe doğdu.]

Bu dev İmparatorluğun mahiyet ve azameti ne olursa olsun onda, gelecek asırları kavrayacak bir gelişmenin izlerini göremiyoruz.

Filhakika onun ve onu idare eden ricalin doktrinde ideal; bir «İslâm sosyalizmi» olarak tavsif olunabilirdi. Bunun için devletin «Türk'lüğü üstünde» aslâ durulmamış ve devlet, ırk ve milliyet bakımından kendinden geçmiş idi. İmparatorluk Bayrağının altına müsavî hakla giren «Arap'lar gibi Müslüman kavimlerde dahil olduğu halde Bulgar'lar, Romen'ler, Macar'lar, İslâv'lar, Jermen'ler, Grek'ler gibi Hıristiyan kavimler; bir lâhza (Nasyonal) dâvâlarından vaz geçmeksizin gölgesinde tutundukları Bayrağa düşman halinde... ve asırlar boyunca yürüyorlardı.

Onlar, ne «İslâm sosyalizmi» dediğimiz antinasiyonalist doktrine ve ne de «Türk» şefkat ve müsamahasına ve hattâ ne de onun diğerlerine yüz veren misafirperverliğine kıymet veriyorlardı.

Bilâkis onlar, bu müsamahayı kendi dâvâları için bulunmaz fırsatlar olarak istismardan asla fariğ olmadılar.

Böylece bu ülkeleri ve bu kavimleri himaye için alın teri döken «Türk», ölen «Türk», zahmet ve ızdırâp çeken yine «Türk»dü.

Sayısı milyonlara varan İmparatorluk asırlarca yalnız Türk çocuklarının omuzunda çekilmez bir yük halinde yaşatıldı.

Bu uğurda Türk'ün milliyeti, an'anesi, edebiyatı, türküsü, müziği; bir kelime ile «Kültürü» ayıştırıldı.

Onların tarihi, dili, dini, an'anesi, edebiyatı, şarkısı, müziği, hattâ millî mânâdaki kâr-ü-kisibleri bizimkiler tarafından itinalı bir hassasiyetle korundu.

Onlar, durmadan milliyetlerini beslemelerine mukabil biz, âlimimizle, ilmimizle, şairimizle, şiiğimizle, dilimizle bu yola düştük. Dilimiz Babil kulesi oldu. Âlimlerimiz kitaplarının yüzde doksan dokuzunu Arap, Acem dillerinde yazdı, şairlerimiz şiiirimizi ya bu dillerde veya bu dillerden beğendikleri kelimelerle doldurarak yalnız güzel Türkçemizin bazı eklerine yer verdiler.

Türkçe kitap yazmak, Türkçe şiir söylemek sanki bağışlanmaz bir günahı. Ulema dediklerimiz tarafından içtimâî ve ferdî her çeşil hareketler haksız olarak şer'i hükümlere tâbi tutuldu. «Avrupa Rönesansı» bizi imha ile tehdit ederken biz, «silâh yapalım mı?... Tâlim yapalım mı?... Matbaa açalım mı?...» diye en hayatî ihtiyaçlarımız için bile «Fetvalar» aradık. Güzel san'atlar bütün

şubelerile denecek derecede haram sayıldı. Bu iş, nihayet o kadar ileri götürüldü ki âdetâ nefes almak, koşmak bile tahrim ve ibâha süzgecine tâbi tutuldu. İşte İmparatorluğu yıkan ve millî bünyeyi öldüren bu ve emsali çarpıklıklardı.

Bu şaşkınlık içinde bocalayan, kıvranan ve asla ölmeyen bir-eik varlık «Türk ruhu» ndan ibaretti.

Bu şartlar içinde Osmanlı İmparatorluğu ondokuz sene önce tarihe karıştı. İnkilâp evlâtları ve onun Şefleri bunun bilânçosunu yeni bir doğuşla Lozan'da imzaladılar. İşte 19 yıl önce böyle idik.

Ne olduğumuza gelince :

Her şeyi bir tarafa bırakalım. Kelimenin bütün mânasıyla müstakil ve millî devlet olmak, bize şeref ve iftihar verici bir olaydır.

Ondokuz sene bize, geçmiş uzun zamanların derinliklerine inmek, toprakları delik deşik etmek ve orada tarihe sığmayan büyük varlığımızı bulmak imkânını verdi. Yitirdiğimiz dilimizi, gerilerden ve yeni baştan toplayarak, yeni konularla yeni yolumuza koşuyoruz.

Bu yıllarda, içimizle birlikte dışımızı, kalbimizle birlikte kahbımızı yoluna koyduk ve bütün hayat şartlarımızla medenî ve modern bir camia haline geldik.

Yazımızla, çizimizle, kalp ve kıyafetimizle Avrupalı bir Millet olarak tarihte şerefli yerimizi aldık.

Bu, bizde bir taklit, bir benzeme değil, an'ane ve içtimâî prensipimiz oldu. Çünkü Avrupa'lılığımız, onları taklitden gelmedi. Avrupalı prensiplerle kendimize gelerek bütün kültürümüzle, tefekkür, san'at, edebiyat gibi bütün hayat hareketlerimiz içinde kendimizi bulmak ve bilmekle Avrupalı olduk.

(Avrupa diye bir toprak yoktur. Avrupa dedikleri topraklar, Büyük Asya'nın şimalden garbe sünmüş bir parçasıdır) derler. Ben bunun aksine düşünerek (Türk'ün Anadolu'su, ilk zamanlardanberi zâten Avrupa'dır. Çünkü Avrupa tefekkürünün; Roması ile, kadîm Yunan'lılarıyla, ilk beşiği; Anadolu; olduğu muhakkaktır. Anadolu, Avrupa'nın merkezinden şarka doğru sünmüş bir parçasıdır.) dedim. İddiam tarih hakikatlerine uygundur.

Bizim topraklarımızda başlıyan ve bugün dahi gözlerimizi ve iz'anlarımızı maddî ve manevî eserlerle kamaştıran medeniyet, dedelerimizin eseri idi.

Küçük Türk dünyası - Küçük Avrupa - bugün o Güneşin tekrar ışığına tutuldu. Bu bizim Güneşimizdir. Bize en küçük haklarımızı aydınlatan Güneşimizin verdiği uyanıklığın sevdası içinde, taşta, ağaçta, dağda, kırdan, bayırda, ovada, denizde ve deryada, ağızlarda, çobanların kavalında, gelinlerin nişanında kültürümüze ait neler varsa bunları aramak ve bulmak imkânını verdi.

Kadın ve erkek sosyal hayatımızda yeni çiçekler açtı. Bu çiçeğin kökü millî an'anemize dayanır.

Tefekkürlerimizde, özümüzde, sözümüzde, vicdanımızda asîyl bir hürriyet hâkimdir.

Kelimelerin ifade gücü yetmeyen bir kan deryasının nam-ı diğeri olan Dünya ortasında, bugünkü ve hiç olmazsa bugüne kadarki hâlimiz, yeni zihniyetimizin önderi olan ve onun etrafında hâlelenen nasyonal ve rasyonel fikre borçludur.

Şimdi, ne olduğumuzun ifadesi, işte bu bir kaç kelimededir :

Yolun açık olsun, yürü Türk Oğlu...

Garbî Asya ve Anadolu Akvam-ı- Kadimesinin Dinleri Tarihi

Yazan : NACİ FİKRET BAŞTAK

(Başarafları Bundan Evvelki Sayılardadır)

HİTTİTE'LERİN DİNLERİ

— H Ü L Â S A : —

(Boğazköy = Hattuşaş'da kaya üzerine işlenmiş kabartmalar. — (Yazılı Kaya) da birbirleriyle karşılaşan iki dinî alay. — (Yazılı Kaya)'nın bulunduğu mevki ve bunun kabartmaların, ifade ettiği mâna ile münasebeti. Alayların başlarında bulunan mâbud ve mâbude ve bunların tuttukları timsaller. — Hittit'lerin dinlerinde Arslan. — Hittite mâbudlarının mutlak kostümleri. — Hittite'lerde kiral aynı zamanda reisi ruhanîdir. — 𐎲𐎠𐎼𐎿 = Raad yani "gök gürlemesi", mâbudu Teşup. — Tammuz - Adonis ve Atys. — Güneş mâbudesi Arinna. — Şimalî Suriye'deki (Jüpiter - Dülkenos) bir Raad mâbududur. — Frikyâ mâbudesi Kübêlé ve Arslanları. — "Lâhutî Ana", feyz ve bereket ve hayat mâbudesidir. — Hayvan perestiden antropomorfizm'e doğru bir tekâmül. — Mısır'ın melez mâbutları. — Boğazköy'deki dinî alayların mânası. —)

HİTTİTE'LERİN DİNLERİ

Kappadokya'nın şimal-i-garbî'sinde, Kızıl ırmağın teşkil ettiği dairenin içindeki (Boğazköy) karyesinde bir kaya üzerine işlenmiş olan Hittite kabartmalarından müteşekkil meşhur gurupta bir mâbut resmi görülür.

(Boğazköy) karyesi - ki bir derbent, bir geçitte bulunduğu için böyle tesmiye olunmuştur - dar, derin ve şayanı temaşa bir boğazın methalinde mebnidir ki bu boğaz, kır renkli kireç taşlarından müteşekkil yalçın dağlarla çevrilmiş vahşi bir yaylaya açılır. Köyün evleri, tepelerin aşağı sath-ı mailleri üzerine, ve boğazdan kaynayan ve yürüyerek kö-

yün takriben on saat garbindeki Kızıl ırmağa dökülen bir çayın yakınında bina olunmuşlardır. Şimdiki köyün doğrudan doğruya aşağı tarafında, ehemmiyetli kadim bir şehir bulunuyordu ki burası kalın ve cesim surlarla müdafaa olunmuş idi; bu şehir, yarlar ve sarplıklarla arızalanmış gayri müstevi bir zemin üzerinde kâin olup derin uçurumlara hâkim iki münferit tabyası var idi. On iki kadem ve daha fazla yükseklikte bulunan surlar, birçok yerlerde el'an kaim bulunmaktadır. Bunların kalınlıkları on dört kademdir; bunlar gerek içeriden ve gerek dışarıdan cesim taş kütleleriyle kaplanmış ve iç kısımları küçük taşlardan müteşekkil bulunmuştur. Sur, haricen, her yüz kademlik mesafede, askerî müdafaa vasıtası olmaktan ziyade mimarî desteklere daha çok benzeyen, dışarıya doğru çıkmış burclar yahut istinat kemerleriyle tahkim edilmiştir. Yapının tarz ve üslubü, hemen hemen birbirine muvazi sıralar şeklinde birbiri üzerine konmuş geniş taşlarla, takriben aynı devre mensup olması muhtemel bulunan Mykène'nin surlarını hatırlatmaktadır; ve Mykène'nin meşhur «Arslanlar Kapısı»nın bir eşi, Boğaz köyün cenubî kapısında görülmektedir; bunun da her iki tarafında, Hittit san'atının en iyi üslubü ile tasni' edilmiş iki cesim taş arslan vardır. Şark kapısının dahili cidarını, yüksek kabartma olarak yapılmış bir Hittit muharibi, yahut bir amazon resmi tezyin etmektedir. Halihazırda mevkiin büyük bir kısmını çalılar ve eğri büğrü meşelerden müteşekkil kesif bir nebatat kümesi örtmüş bulunuyor. Cesim taş kütleleriyle inşa olunmuş pek geniş bir mâbet yahut bir sarayın harabeleri, surların içerisinde, bulunduğu mevki manzaraya hâkim olan bir teraseyi işgal etmektedir. Çevresi dört yahut beş mil muhitinde olan bu büyük şehir, (Keyhüsrev = Kurus) a karşı açtığı muharebenin cereyanı esnasında, Lydia kralı Kreuz = Krésus'un zaptettiği kadim Ptéria şehri olduğu anlaşıyor. Bu şehir, Phrygia'lının Avrupa'dan Küçük Asya'ya geçerek bu yarımada'nın garbî yaylası ortasında ve Kızıl ırmağın garbinde rakip bir devlet teşkil etmesinden evvel, kuvvetli bir imparatorluğun: «Yeni Hittit İmparatorluğu»nun paytahtı bu şehir olup onlar zamanındaki adı da «Hatuşas» idi.

Sarp ve arızalı bir keçi yolu (Boğazköyü) karyesinden, takriben bir buçuk mil şarktaki (Yazılı Kaya) tepesinin üzerinde kâin olan bir mâbede götürür. Orada kır renkli kalkerlerden müteşekkil yarlar arasında, tabiat, hemen hemen mustatil şeklinde ve her türlü şedaid-i havaiyeye marûz boş bir mahal vücuda getirmiştir; bunun üç tarafında yüksek kayalar duvar hizmetini görürler; küçük dılı'larından birisi açık olup daha uzaktaki dağların dim dik sath-ı maillerine nazareti vardır: Buradan görülen manzara, azim dağ kütleleriyle çevrilmiş lâtif bir levha teşkil eder. Salonun uzunluğu takriben yüz kademdir; genişliği ise yirmi beş ile elli kadem arasındadır. Hemen hemen bir seviyede bulunan bir çimen, döşeme hizmetini görmektedir. Sağda, içeriye doğru döndüğünde, kayada açılmış dar bir fetha, bundan daha küçük olup mâbedin تنها ve sapa bir mahallinde bir «قدس - اوداس = Sanctuaire» olmuş olduğu anlaşılan bir nevi sofaya sevkeder; burası şairane = romantique bir yerdir; burada kayaların derin ve koyu gölgesi, ceviz ağaçlarının parlak

yaprakları ve başı üzerindeki göğün ve bulutların manzarasile hafiflemiştir.

İşte bu iki salonun duvar teşkil eden kayaları üzerindedir ki meşhur kabartmalar işlenmiştir. Birinci Sanctuaire'de bu kabartmalar, salonun uzunluğunca birbiri arkasına dizilmiş ve biri diğerine karşı yürüyüş halinde bulunmuş olan iki büyük alayı gösterirler; bunlar münteha-yidahili'nin daha kısa olan duvarı üzerine resm'olunmuşlardır.

Soldaki duvar üzerindeki şekiller, kısmı âzamı itibarile evsaf-ı mümeyyiziyi haiz Hittit kostümünü giyinmiş erkeklerdir: Yani, başda yüksek külâh, ucları geriye kıvrılmış kunduralar, belde sıkılmış ve etekleri dizlerde bulunan dış gömleği. Sağdaki duvar üzerinde, bir takım kadınlar vardır ki bunların taşıdıkları yüksek külâhlar artık mahrutî olmayıp fakat üstüvanıdır, ve mazgallı olup üst kenarı murabbâ bir şekilde kesilmiştir; elbiseleri şakulî uzun bükümlerle topuklara kadar inmektedir; ayakkapları erkeklerinkine benziyor. Alayların birbirleriyle karşılaştıkları daha kısa duvarın üzerinde, şahısların vücutlarında görülen daha fazla büyüklük, boylarındaki uzunluk, keza vaz' ve tavırları ve alâmetleri. bunların mâbut olduklarını gösteriyor. Erkekler alayının başında, sakallı bir mâbut vardır ki mutâat olan Hittit kostümünü giymiştir, yani, yüksek külâh, kısa dış gömleği, ve ucu geriye kıvrık kunduralar.. Bu mâbut yürüyüş halinde ve yahut ta insanlar tarafından taşınmaktadır: Zira ayakları, iki adamın eğilmiş olan başları üzerine dayanmaktadır. Mâbut, sağ elinde, ucunu omuzuna dayadığı bir asâ-yihükümdarî veyahut bir topuz tutmakta, diğer elile ise, üç dişli yaba şeklinde bir yıldırıma benzeyen bir timsal arz etmektedir; bunun üzerinde de, bermutad kiral isimlerine terafuk eden remzî bir işaret bulunmaktadır. Onun arkasında, ona müşâbih fakat daha müşâbih bir şahıs vardır: Bu bir adam yahut daha iyisi bir mâbut olup omuzu üzerinde bir topuz taşımakta ve sol elile de yassı kabızalı uzun bir kılıç tutmaktadır. Bunun ayakları, insanlar üzerine değil, fakat dağları temsil ettikleri zannolunan, zirveleri yassılanmış iki küçük tepe üzerine istinat etmektedir. Kadınlar alayının başında ve iki adamın başları üzerinde taşıdıkları mâbudun karşısında bir mâbude tersim edilmiştir ki bir dişli arslan yahut bir pars üzerinde ayakta durmaktadır. Kostümü diğer kadınlarınkinden farksızdır; saçları omuzları üzerinde uzun örgüler halinde sarkarlar; sağ elinde, erkek mâbudun eline temas edecek derecede, bu mâbudun arzettiği aynı timsalı uzatmaktadır.

Her iki mâbudun uzatılmış olan kollarının altında iki hayvanın büstleri görünür, bunlara umumiyetle boğa nazarile bakılmışsa da, fakat bunlar Keçi'dirler; her birinin başında da, Hittit'lerin giydikleri mahrutî yüksek serpuş vardır, ve gövdeleri mâbutlarınkilerin arkasında gizlenmiştir. Mâbudenin arkasından, daha küçük bir şahsiyet gelir; bu, zannolunduğuna göre, bir gencin şeklidir, ve bu da mâbude gibi bir dişli arslan ve yahut bir pars üzerinde ayakta durmaktadır. Bu şahıs sakalsız ve bıyiksızdır, ve Hittit kostümü taşımaktadır: Mahrutî yüksek külâh, kısa dış gömleği, burunları geriye doğru kıvrılmış kunduralar. Bu, bir kılıç kuşanmıştır ki bunun kabzasının topu hilâl şeklindedir; sol

elile iki ağızlı bir baltayı kaldırmış bulunmakta, ve sağ elile de gayri muayyen bir şey tuttuğu görülmektedir; bunun başı hizasında hiyeroglifik iki işaret nakredilmiştir. Bu genc mâbudu iki kadın yahut daha doğrusu belki de iki mâbude takip ediyor ki bunlar da alayın başında bulunan mâbudeye benzeyorsalr da fakat başka alâmetler taşımakta, ve, bir dişi arslan üzerinde değil, fakat kanatlarını açmış iki başlı bir kartal üzerinde durmaktadırlar.

Küçük salonun methali, her iki taraftan, kaya üzerine işlenmiş, kanatlı birer canavar ile muhafaza olunmuştur; bu iki şeklin vücutları insan, fakat birisi köpek başlı, diğeri arslan başlıdır. Kendilerine götüren geçit, acip şekilli canavarlar tarafından muhafaza olunmuş olan en içerideki «قدس - اقدس» in duvarları üzerinde de kabartmalar bulunmaktadır. Bir tarafta on iki erkekten müteşekkil bir alay görüyoruz ki bunlar Hittit kostümünü giyinmiş, ve her biri sağ ellerinde eğri birer kılıç tutmakta bulunmuşlardır. Mukabil duvar üzerinde de, garip ve Dîvendam bir mâbudun heykeli ayakta durmakta, ve insaninkine benzeyen başı iki arslan büstü üzerine istinat etmekte ve bunlar da tam-ül-vücut ve baş aşağı duran diğeri iki arslanın üzerinde taşınmaktadırlar. Bu mâbudun çehresi, yüksek mahrutî külâh giyinmiş genç ve emred bir şahsın simasını arz etmekte, ve büyük salonda, dişi arslan üzerinde ayakta duran erkek mâbudunkine benzemektedir. Temaşâkere müteveccih bulunan kulağında bir halka vardır. Garip şey: Muhtelif anasırdan terekkep etmiş olan, ve bir av yahut harp ganimi hey'eti mecmuasını hatırlatan bu şekil, ortası kalın geniş birer kılıç namlısı üzerine çıkmış ve bu kılıç da derin bir surette yere saplanmış bulunmaktadır. Hakikat halde bu bir «kılıç - mâbud» dur, ve bunun emsaline Sümer'lerde de tesadüf olunmuştur, Yani Hittit'lerin mâbutları meyanında kılıç da tadat edilmek lâzımdır.

Bu mâbudun sağında, kaya üzerinde açılmış murabbai bir satıh, kabartma halinde, iki şekilden mürekkep bir kümeyi arz etmektedir. Bu iki şahıstan en büyüğü, diğeri mâbette dişi arslan üzerinde ayakta duran delikanlıya pek benziyor; bunun çenesi sakalsızdır; başında aynı neviden bir külâh vardır; aynı kısa dış gömleğini giyinmiştir, ve ayaklarında da aynı burnu kıvrık kunduralar vardır; belinde aynı kabzası hilâl şeklinde kılıç bulunuyor. Sağ elinde, onunkine müşabih bir alâmet tutuyor; fakat sol kolu daha küçük bir şahsın boynuna dolanmış ve onu himayekârane bir vaziyette göksüne bastırmakta, kucaklamakta bulunmaktadır. Mâbut tarafından bu suretle kucaklanmış olan şahıs, hiç şüphesiz ya bir Rahip ve yahut da bir Kiral - Rahiptir. Yüzü tıraş edilmiştir; başında uzun bir takma saç vardır; uzun bir manto ayaklarına kadar iniyor; bunun da üzerinde bir nevi omuz atkısı vardır. Mâbut sol elile, rahibin sağ kolunun bileğini sıkı tutmaktadır; bu berikinin sol elinde ise ucu kıvrılmış bir çoban deyneği vardır ve bunu kaldırarak tutmaktadır. Rahip ve onun hâmisî, her ikisi de Mâbut - Arslan'a doğru bakıyorlar; onların arkasında ve çerçeve sathın yukarı tarafında, bir köşede, uluhiyete delâlet edecek bir alâmet görünmekte ve bu da kanatlı bir kurs ile bundan sarkan ve mânası meşkûk bulunan remzî bir

takım işaretlerden müteşekkil bulunmaktadır. Rahibin yahut Kırâlin - fakat bu vaziyette değil - bu kıyafet ile tasviri oldukça mutad olan bir şeydir; zira, bu iki defa, birinci mâbette, ve tekrar iki defa da, Boğazköy'ün takriben dört buçuk saat şimali şarkisinde kâin (Alaca Höyük) deki büyük Hittite sarayında görülmektedir. Boğazköy'deki birinci mâbette, rahibi, erkekler alayında, bir elinde lituus denilen «fal değneği» ni, diğeri elinde de, bir dişi arslan üzerinde ayakta duran mâbudenin tuttuğu şeyi hatırlatan bir alâmet tutarak yürüdüğünü görürüz; bunun başının üzerinde, diğeri alâmetler olmaksızın, kanatlı (Kurs-u-Şems) görünür. Bundan başka, rahip, bu mâbedin sağ tarafındaki duvarı üzerinde, her iki alaydan uzakta, çok göze çarpacak bir mevki işgal etmekte, ve diğeri şekillerin hiç birinde görülmeyen çok daha büyük bir cesamette nakredilmiş bulunmaktadır. Rahip burada, ihtimal ki dağları temsil eden iki küçük tepe üzerinde ayakta durmakta ve sağ elinde, diğeri timsallerin üstünde kanatlı (Kurs-u-Şems) alâmetini tutmaktadır; yalnız şu farkla ki merkezî resim yerine başında mahrutî bir külâh bulunan, ve destere dişleriyle süslü uzun bir libas giyinmiş bir erkek resmi kaim olmuştur. Höyük sarayındaki kabartmalardan birinin üzerinde, rahibi, evsafı mümeyyizeyi haiz elbisesi ile ve elinde başı eğri asâ olduğu ve arkasında bir rahibe bulunduğu ve her ikisini de, taabûde alâmet olmak üzere birer ellerini kaldırmış oldukları halde görüyoruz: Her ikisi de, bir mezbahın yanında bulunan, yüksek bir sütun kaidesinin üzerinde ayakta duran bir boğa resmine doğru ilerlemektedirler. Bunların arkasında, bir rahip, kurbanlık bir sürü koçu ileri sürüyor. (Höyük) ün diğeri bir kabartması üzerinde, rahip, yine böyle bir kıyafet içinde olduğu ve bir rahibe tarafından takip edildiği halde, oturmuş bir mâbudeye yaklaşmakta ve onun ayaklarına «libation» yaptığı yani şarap döktüğü görülmektedir. Bu iki sahneden birisi, hiç şüphesiz, bir mâbudeye, diğeri de bir boğaya taabût edildiğini göstermektedir.

Şimdi bize, (Boğazköy) civarındaki (Yazılı Kaya) üzerine hâkkedilmiş olan bu kabartmaların mânası ne olduğunu sormak kalıyor. Birbirle karşı karşıya gelen bu alaylar kimlerdir? Buraya resmedilmiş olan şahıslar hangileridir? Ne yapıyorlar? Bazıları zannetmişlerdir ki, biz burada, iki kavim arasında bir sulh muahedesinin imzası veyahüt Hanedan-ı Kırâliye mensup bir prensin bir kırâlin kızı ile izdivacı gibi büyük bir vak'ayı yâd ve tahattur ettiren, tarihî bir sahne karşısında bulunuyoruz. Fakat bu mutalaaya haklı olarak şu suretle itiraz edilmiştir ki bu sahnede bulunan şahısların farik alâmetleri isbat ediyor ki bunlar ya bir takım mâbutlar ve yahut da rahiplerdir, ve binnetice sahne, tarihî olmaktan ziyade dinî yahut Esatirî bir hasısayı haizdir. Her iki alayın başında bulunup ellerinde tuttıkları timsalleri birbirlerine uzatan iki şahsiyete gelince: İhtimale en yakın fikre göre, isimleri her ne olursa olsun bu iki şahsiyetten birisi feyiz ve bereket ilâhesi olan Asya-î büyük mâbude, diğeri de onun-zevci rolünü oynadıkları görülmüyor; filhakika, muhtelif isimler altında, aynı lâhutî çifttir ki aynı merasim ve menasik dahilinde, bütün garbî Asya'da mazhar-ı ibadet olmuşlardır. İleri uzattığı sol elinde üç dişli bir yaba tutan sakallı mâbut, erkekler

alayını sevketmekte ve burada peder mâbut rolünü oynayan, Hittite'lerin büyük Raad ilâhi olduğu zannedilmektedir ve bunun farik alâmetleri de Yıldırım ve Boğadır; zira, oldukça haklı olarak, onun taşıdığı üç dişli yabaya yıldırımını temsil eden bir alâmet nazarile bakılabilir. Bu mâbut, gerek şimalî Suriye'deki (Zincirli) de ve gerek Babil'de karşılıklı olarak bulunmuş olan Hittite'lere ait iki taş âbide üzerinde birbirine müşabih tarzda tasvir edilmiştir. Her ikisi üzerinde de, mutad olan Hittite kıyafetinde sakallı bir mâbut görüyoruz: Yüksek külâh, kısa dış gömleği, burunları kıvrık konduralar, beline kabzası hilâl şeklinde bir kılıç kuşanmış, ellerini kaldırmış, birinde yalnız tek ağızlı bir balta yahut bir çekiç, ve diğerinde, zigzak halinde bulunan bir şimşegi yahut bir demet yıldırımını temsil ettiği zannolunan, dişleri ivicaçlı bir yaba. Babil'de bulunan ve uzun bir Hittite kitabesini ihtiva eden âbide üzerinde mâbudun serpuşu bir çift boynuz ile tezyin edilmiştir [*]. Bu boynuzlar aşikâr surette bir Boğa'nın boynuzlarıdır; zira, (Malatya) da bulunmuş olan diğer bir Hittite âbidesi üzerinde bir mâbut nakredilmiştir ki, mutad olan Hittite kıyafeti içinde ve bir Boğa üzerinde ayakta durmakta, ve sol elinde tuttuğu, yıldırımın timsali olan, üç dişli bir yabayı havada sallamakta, bir taraftan da, bunun karşısında duran ve uzun bir libas giyinmiş bulunan bir rahip, bir elinde başı kancalı bir asâ tutmakta ve diğer elile de libasion yapmakta, yani şarap saçmaktadır. Yıldırım taşıyan Hittite mâbudu, bize, İsa'dan evvel 1290 tarihlerine doğru, Hittite kralı Hattusil ile Mısır hükümdarı Ramsès II arasında akdedilmiş olan bir ittifak muahedenamesi ile de malûm olmuştur. Mesut olduğu kadar da garip bir tesadûf neticesi olarak, bu muahedenamenin hem Hittite, hem de Mısır lisanında olmak üzere iki metni elde bulunmaktadır. Bunun Hittite'ce olan nüshası, kil levhacıklar üzerine, Mihi harflerle oyulmuş olarak, otuz sene kadar evvel, (Boğazköy) de, keşfolunmuştur; muahedenamenin diğer iki nüshası, Mısır Hiyeoğlifierile Thèbes mâbedinin duvarları üzerine hâkkolunmuştur. Okunmuş ve tercüme edilmiş olan bu sonunculara nazaran, görüyoruz ki, bu raad [gök gürlemesi] mâbudu, Hittite ilâhlarının en mühimi idi; ve muahedenameye basılmış gibi gösterilmiş olan iki Hittite mührü, kralı, Raad mabudu tarafından ve kraliçeyi de, güneş mâbudesi Arenna [yahut Arinna]

(*) - Mâbudun ismi Tesub yahut Teşup olduğu zannolunuyor; zira Tell-el-Amarna da bulunan mektuplara nazaran bu, Mezopotamya'da bulunup, dil ve din itibarile Hittit'lerin akrabası olan, fakat Aryen bir hanedan tarafından idare olunan Mitanni kavminin büyük mâbudunun da ismi idi. Başka bir eserde mâbudun ismi Tişub olarak yazılmıştır. Bu mâbut, doktor Winckler tarafından (Boğazköy) de kilden mamul levhacıklar üzerine hâkkedilmiş olarak bulunan Hittite arşivlerinde de müteaddit defalar zikrolunmuştur. Evvelce bu mâbut, Tammuz, Adonis ve Atys'in Hittite dinindeki muadili olarak izah ediliyordu; fakat bu şekil izaha itiraz olunaabilir:

1 - Bu mâbudun sakalı vardır ve binnetice olgun bir yaştadır; halbuki Tammuz ve diğer iki mâbut, daima genç olarak gösterilmişlerdir; 2 - Bu mâbudun taşıdığı görülen yıldırım, bir raad mâbudu değil, fakat hayatı nebatiyenin mâbudu olan Tammuz ve diğer iki mâbude yakışmazdı; 3 - Hittit'lerin Tammuzu, kadınların alayında, ve Mâbude - Ana'nın hemen arkasında olarak zaten gösterilmiştir; 4 - Binaenaleyh, aynı mâbudun aynı sahnede ve birbirinden farklı alâmetlerle iki defa gösterilmiş olması pek az muhtemeldir.

tarafından kucaklanmış olarak göstermektedirler. Hittite'lerdeki bu Raad mâbudunun, şimalî Suriye'nin Comagène hittasındaki Dolicheé [Dolike] şehrinde birçok zaman payidar olmuş olduğu zannolunur; çünkü oldukça muahhar bir devre ait Roma âsarı san'atında, ve (Jupiter Dolichenus) unvanı altında, ve başında Phrygia külâhı olduğu ve bir boğa üzerinde ayakta durarak, bir elinde, iki ağızlı bir baltayı, diğer elinde de bir yıldırımını sallamakta olduğu halde, tekrar zuhur ettiği görülüyor. Mütakiben bu şekil altında bunun ibadeti, menşei olan şimalî Suriye'den, askerler ve esirler vasıtasile, Roma İmparatorluğunun büyük bir kısmına intikal ve oralarda ve hassaten pek çok rağbet ve itibara mazhar olduğu Roma alayları ordugâhlarının bulunduğu serhatler üzerinde intişar etti. Raad mâbudunun farik alâmetleri olmak üzere, yıldırım ile boğanın bu suretle birbirine yaklaştırılması şöyle bir mutalaaya mahal vermektedir: Bu hayvan, yani boğa, gök mâbudunu temsil etmek üzere, yalnız, haiz olduğu yüksek tenasül kudretinden dolayı değil, fakat fazla olarak sesinden dolayı da intihap edilmiştir; zira, göğün gürlemesinde, iptidai insan, pek muhtemeldir ki, semavî bir boğanın böğürdüğünü eşitmiş yâni gök gürlemesini öyle zan ve tahayyül etmiştir. (Boğazköy) deki mâbette, kadınlar alayının başında ve «gök» ilâhının karşısında bulunan mâbudeye gelince, bu, umumiyetle, «Lâhutî ana», «feyiz ve bereket» in ve «hayat» ın Asya-î «büyük mâbude» si olarak tanınmaktadır. Tepesi düz, mazgallı yüksek külâhı, üzerinde ayakta durduğu dişi Arslan yahut Pars, bize, (Kızılırmak) ın öte tarafında, Hittite memleketlerine pek yakın olan Phrygia'da kendisine taabüt edilmekte olan Kübele = Cybèle'nin arabasını çekmekte olan arslanları ve bu mâbudenin mazgallı tacını hatırlatmaktadır. Aynı bunun gibi, şimalî Suriye'de Hieropolis=Bambyce [menbih] şehrinin büyük mâbudesi olan Atargatis'de, arslanlar üzerine oturmuş ve başında bir kule taşıyan bir kadın olarak tasvir olunmuştu. Babil'de bulunup Yunan'lılar tarafından Rhéa [yani Kübele] denilmiş olan bir mâbude de dizleri üzerine doğrulmuş iki arslanla birlikte tasvir edilmişti.

Fakat, Boğazköy'de, kayalar üzerine nakredilmiş olan kabartmalarda, mâbudenin doğrudan doğruya arkasında, bir dişi arslan veya bir pars üzerinde ayakta duran, başında mahrutî yüksek külâh ve elinde çifte ağızlı bir balta bulunan delikanlı kimdir? Bu şahsiyet, uzun kadınlar dizisi içinde yegâne erkek mevcudiyet olarak bulunması itibarile daha ziyade şayanı dikkattir. Muhtemeldir ki o, mâbudenin aynı zamanda hem lâhutî oğlu ve hem de lâhutî aşıkıdır; zira, bilahara Phrygia esatirinde göreceğimiz vechile, Atys kendisinde bu iki hasisayı cemetmiş bulunuyordu. Dişi arslan yahut Pars, aynı neviden bir hayvana binmiş olan mâbude ile, mâbut arasındaki rabıtaı tebarüz ettiriyor. Tabiidir ki mâbude dişi arslanın oğlu ve aşığı da bir erkek arslan olsun. Zira muhtemeldir ki, arslanlar yahut diğer hayvanlar üzerinde ayakta yahut oturmuş ve insan şeklini haiz bulunmuş olan şark mâbut ve mâbude-leri, bidayette, bu hayvanlardan tefrik olunamayordı, ve, hayvanî şekil ile insanî, yahut lâhutî şekilden tam ve kat'î surette ayrılması, müruru zaman ile, insanın bizzat, kendisi hakkında daha ziyade ve hay-

vanlar hakkında daha az hürmet ve riayet göstermeğe sevk eden vukuf ve iktidarca terakkisinin bir neticesi olmuştur. Kadim Mısır'ın, bir insan vücudile bir hayvan başına yahut bunun aksi bir şekle malik melez mâbutları, hayvanları beşer şekli Anthropomorphique mâbutlara tahvil etmiş olan bu tekâmülün mütavassıt safhasını teşkil ederler.

Şimdi, (Yazılı Kaya) nın ikinci mâbedinde bulunup insan başlı ve vücudu arslanlardan mürekkep acip ve cesim şeklin mânası münasebetile bazı âlimlerin tasaddı ettikleri tahmin ve faraziyeleri arz edelim. Zira dikkat etmek lâzımdır ki bu şahsiyetin başı, genç ve sakalsızdır, ve mahrufti yüksek bir külâh taşımaktadır, ve bu iki görünüş itibarile, birinci mâbette bulunup iki ağızlı bir balta tutan mûrahika müşabihdir. Tasavvur edilebilir ki, burada arslanın tasvir ve iraesî, birinci mâbette, kendisini ibadetkârlarına şerefi insaniye daha lâyük bir surette yani insan şekil ve manzarası altında arzetmiş olan mâbudun hakikî sırrı tabiatını yani kadim ve vahşi mahiyetini göstermektedir. Korkunç canavarlar tarafından muhafaza edilmiş olan büyük kapıyı açmak ve «قدس a geçmek kendilerine nasip olan nadir sâliklere, belki dinin şu sırrı ihbar ve ifşa edilmiştir ki o da mâbutlarının bir arslan, yahut daha doğrusu bir insan - arslan, kendisinde hayvanî tabiat ile insanî tabiat, esrarengiz bir surette aynı zamanda mevcut bulunmuş olan bir mevcudiyet olduğudur. Kariinin hatırından çıkmamış olsa gerektir ki kaya üzerinde, arslan şeklindeki bu mâbudun yanı başında tersim edilmiş olan bir kümede mâbudun, himayekâr bir vaziyette, elini, rahip - kiralın boynuna doladığı ve bunun bir elini kendi eli içinde tuttuğu, tasvir edilmiş idi. Her iki şahsiyet, arslan şeklindeki korkunç canavara bakmakta ve ona doğru ilerilemektedirler: Mâbut, sağ elini, onu gösteriyor gibi uzatıyor. İhtimal ki bu sahne, mâbudun rahibi dinî bir sırta ağâh ettiğini, yahut ta rahibin bütün kuvvet ve cesaretine malik olmasını istilzam eden dinî menasikteki vazifelerini ifaya hazırladığını göstermektedir. Mâbudun kolu ile kendisini derâğuş ettiği ve eli rahibin eli içinde bulunduğu müddetçe kendisine hiç bir zarar erişemeyeceğini rahibe temin ve onu bu suretle tesliye ve takviye ederek ilerilettiği görülüyor. Onu nereye sevk ediyor? İhtimal ki ölüme!. Şu korkunç sil yarınası içinde her iki şahsiyetin üzerine düşmüş olan kayaların gölgesi, ihtimal ki biraz sonra rahibin üzerine düşecek olan daha kesif gölgenin bir alâmet-i mütekaddimesidir. Bununla beraber, o, elinde çoban deynegini tuttuğu halde ileriliyor, ve lisanı hâl ile gûya şöyle söylüyor: «Evet, ölüm vâdisine doğru yürüyorum; fakat hiçbir fenalıktan korkmıyorum; çünkü sen benimle berabersin; senin asâ-yı Hükûmdarın bana cesaret vermektedir.»

Eğer bu faraziye - zira bu bir faraziyeden başka bir şey değildir. - bir hakikat esası üzerine istinat ediyorsa Boğazköy'deki dinî alayın üç mühim şahsiyeti: Lâhûtî-Baba, Lâhûtî-Ana ve Lâhûtî-Oğul'u göstermektedir. Fakat sorulacak diğer bir şey daha kalıyor: Ne yapıyorlar? Dinî bir âyini tebcil ediyorlar; burası muhakkak gibidir. Fakat hangi âyini? Öyle farz ve tahmin edilebilir ki bu bir mukaddes izdivaçtır; ve sahne, mâbudenin beşerî mümessilleri tarafından, devrî bir surette tebcil edilmekte olan bir merasimi taklit etmektedir. Filhakika, her bir alayın ba-

şında, erkek ve dişi şahsiyetlerin resmî ve mutatan bir surette karşılaşmasını, aşikâr surette bir izdivaç fikrini uyandırmakta ve bu fikir birçok âlimler tarafından da böylece kabul edilmektedir. Şu kadar var ki onlar, bu sahnede belli başlı şahsiyetlerin taşımakta oldukları timsalleri ihmal ederek, bir mâbut ile bir mâbudenin sırrı ittihatları yerine, bir prens ile bir prensesin târihi birleşmelerini görmektedirler. Binaenaleyh hakikata muvafık olarak farz ve tahmin edilebilir ki: Küçük Asya'nın diğer birçok yerlerinde olduğu gibi, Boğazköy (Hattuşaş) de de, hükûmet, hem hükümdarlık, hem de rahiplik vazifeleri âzaları tarafından ifa edilmekte olan bir ailenin ellerinde bulunuyor, ve bunlar isimlerini taşıdıkları mâbutları kendilerinde teşahhus ettiriyorlardı. Netekim, bilâhara göreceğimiz vechile, Frikyâ = Phrygia'nın Pessinonte şehrinde de, Kûbéle = Cybele nin rahipleri, mâbudenin Lâhûtî zevci olan Atys'ın ismini taşıyor, ve hiç şüphesiz, dinî merasimlerde de onu temsil ediyorlardı. Eğer keyfiyet Boğazköyde de böyle ise, farz ve tahmin edilebilir ki: Aynı zamanda hükümdar olan reis-i-ruhanî ve ailesi efradı, her sene, yerin feyiz ve bereketini ve gerek insanların ve gerek hayvanların tevellüt ve tekessürünü temin etmek maksadile, feyiz ve bereketin Mâbut - Baba ile Mabude - Ana'dan müteşekkil olan Lâhûtî kudretlerinin izdivacını tebcil ve taziz ediyorlardı.

Reis-i-ruhanî bizzat kendisi ve karısı, merasimde bittabi en mühim rolü kendileri ifa ediyor, ve ağır olan işlerin ifası için de, pek haklı olarak, diğerlerini tevkil ediyorlardı. Bazı vazifelerin böyle vekâletlerle icra olunması, bizzat reis-i ruhanî'nin alayda işgal ettiği mevkii bize gösterir ki bu da ikinci derecede bir mevkidir; Reis-i ruhanî bir diğer mahâlde: Merasime uzaktan nazaret ediyormuş gibi gösterilmiştir. Lâhûtî Oğul'un vazifesi, merasimde, hiç şüphesiz, reis-i-ruhanî'nin adetleri pek çok olabilmesi muhtemel bulunan, bizzat kendi oğullarının biri tarafından ifa edilmiş olmalıdır. Zirâ, muhtemeldir ki, Küçük Asya'nın başka yerlerinde olduğu gibi, orada da Mabude Ana, teşahhus etmiş mâbut olmak haysiyetile, reis-i-ruhanî'nin kendisile birleşmeğe mecbur olduğu birçok mukaddes fahişelerin birisi tarafından temsil edilmiştir. Eğer Mabud'un Oğul'unun teşahhus ettirilmesi, bu vazifeyi ifa edecek olanın omuzları üzerine ağır ve müellim bir yük tahmil ediyorsa, mâbudun mümessilinin, belki de kur'a ile, mukaddes fahişelerin pek çok olan evlâtları arasından, intihab edilmiş olması mümkündür; o halde bu kadınların Maabude - Ana'nın tecessüt ve temessül etmiş şekilleri olmak itibarile, hiç şüphesiz, bizzat kendi üluhiyetlerinden bir kısmını evlâtlarına intikal ettirmiş olduklarına itikat edilirdi.

Her ne olursa olsun, Boğazköy mâbetlerinde gösterilmiş olan üç şahsiyet, hakikaten Baba, Ana ve Oğul'u temsil ediyorlarsa, kadınlar alayında yalnız başına validesinin arkasından yürüyen bu üçüncüye bunlar arasında tahsis edilmiş olan şayanı dikkat mevki, bunun, pederinden ziyade validesine daha samimi olarak yaklaşmış olduğunu gösterecek mahiyettedir. Buradan zan ve tahmin suretile, şunu istidlâl edebiliriz ki

Hittite'de bünüvvet kaidesi, patriyarkal olmaktan ziyade materiyarkal-
dır, ve bu zan ve tahmin, bulunmuş olan Hitt evrakı resmiyesi ile de
teeyyüt etmiştir; Çünkü bunlarda Büyük Kralıçenin ve Kralıçe - Ana
[Valide Sultan]ın isimleri, devletin vesikaları üzerinde, bizzat Kralın
ismi gibi zikrolunmuştur.

Alayda bulunan diğer şahsiyetler, mabut kıyafet ve alâmetlerini taşı-
yan bir takım beşerî mevcudiyetleri temsil etmiş olabilirler. Meselâ, iki
başlı bir kartal üzerinde ayakta duran iki kadın, iki dağ üzerinde du-
ran şahsa karşı yürüyen diğer iki erkek şahıs ve erkekler alayındaki
kanatlı iki mevcudiyet bu kabilden olmalıdır; Maamafih, bu sonuncular-
dan birisinin, başı üzerinde bir hilâl bulunması hasebile, Kamer mabu-
dunu temsil etmiş olması pek muhtemeldir.

(Devam edecek)

(Konya şehrinin ortasına düşen Alâeddin tepesinde geçen sene "Türk Tarih
Tetkik cemiyeti," tarafından yaptırılan araştırmanın sonucu Kari'lerimiz tara-
findan merakla bizden sorulmakta olduğundan buna dair Halkevleri dergisi
"Ülkü," refikümüzde çıkan yazıyı aynen iktibas ediyoruz.)

ALÂEDDİN TEPE Sİ

REMZİ OĞUZ ARIK

Ankara'dan Konya'ya kadar uzanıp genişliyen Orta Anadolu parçası
jeologların, coğrafyacılardan, istatistikçilerin gözünde nedir ki? Haymana,
Konya ovalarile Koçhisar ve cenuptaki göller düzlüğünün birleşmesinden
doğan bir istep denizi... Şukadar bin kilometre murabbai bir kuru, vahşi
deniz ki Anadolu yaratılırken, daha üçüncü devrede, tabiatın hasis eli
şuursuz bir alayla kireç, kum, tebeşir; jips, şist setleriyle çevirmiş; ande-
zit, serpantin, diyorit'ten mıhlarla perçinlemiştir. Bu setleri zamanın
zelzelesi sarstıkça yer yer vadecikler, uçurumlar, yarıklar açılmış; ne
yazık ki buralardan çok kere lav akmış; yahut genişçe çöküntüler olmuş,
oralarda da ancak bataklıklar tutunabilmiştir. Bu gün hakikî bir toz
denizi gibi dalgalanan bu coğrafyanın tek neşesi Tuz Gölü'dür ve istepin
bu üçyüz kilometrelik boşluğunda bunalan gözün gördüğü tek rüya
seraplardır.

1941 yılında yaşayan Türk arkeoloğu için mesele nekadardır farklıdır.

Şöyle ortalama, 900 metre ile 1500 metre yükseklikteki bu istekte
yaylalardan ovalara iner, granitlerin ufalanmasından meydana gelen
sert, renkli geçitleri geçer, Tekdağı'nın, Paşadağı'nın, Bozdağı'nın, Koca-
dağı'nın, Karacadağı'nın pınarlarından içerken gözler Ankara'nın Ludumlu
belinden ve Emir gölünden Konya'nın Beyşehir gölü ve Fasıllar köyüne,
Haymana'dan Aksaray'a kadar höyükler ve âbidelere dalabilir. Türk
arkeoloğunun gözü Çihaçef, Androzof, Hamilton, Ainsvort, hattâ bir
Pero, bir Şapü gibi yabancıların gördüğünden çok farklı bir âlemi sey-
redebilir. Şimalden cenuba doğru, şimdi kuru yaylaların yamacında,
eteğinde, yahut şimdi bir toz deryası, bir bataklık cehennemi olan ova-
ların kenarında yer tutan höyüklerin duvağını birer birer kaldırır. İnsan,
İsa'dan hiç olmazsa 3000 yıl önce bu höyüklerin temelini atmış olan
kütlelerin bütün macerasını yaşıya yaşıya ilerler.

İster Erciyeş'ten ve Hasandag'ından yani doğudan, ister Emir ve
Mugan gölleri mıntakasından yani şimalden, ister Afyon taraflarından

yani batıdan, ister Kilikya'lardan yani cenuptan geliniz, Konya'dan geçeceksiniz ve Alâiddin Tepesi'ne selâm vereceksiniz. Bu bakımdan Alâiddin tepesi, Orta Anadolu'nun bu kısmının bağrında tarihin özenerek yükselttiği bir kuleye, bir âbideye benzer.

Benim gibi şimalden gelenler için bu kulenin manası inamlımiyacak kadar derin, büyüleyicidir. Muhtelif kapalı havzaların döküldüğü Konya ovasına kadar, Orta Anadolu'nun bu yaman çölünde yüzü insana korku verecek kadar buruşuk ve sert tepelerin, yahut kara leyleklerin küren halinde (kuşların küme halinde bulunuşu) uçtuğu göl taslağı bataklıkların arasından kamyonların, taksilerin cehennemden kaçır gibi uzaklaştığını görürsünüz. Kağnılar, arabalar, develerin mütevekkil katarları arı gibi çalışkan bir halkın durmayan gidiş gelişle, yaratıldığı yerde kalmış hissini veren bu çölün belki en karakteristik âlemini meydana getirirler. Yolunuzun üstüne değişik mesafelerle dizilen höyükler olmasa, siz de başkaları gibi bu çöle insan elinin değmediğine hükmedersiniz. Fakat bu höyükler, yer yer oyulan böğürlerine hiç olmazsa beşbin yılın tabakaları, renkli ve dev işi bir kemer gibi dolanmış olan bu höyükler, size acele etmemenizi söyler. Onların - benzerlerini düşünerek - hayalinizde kaldırdığımız tabakalarında çok zengin, çok orijinal Bakır Çağı, Hitit Çağı, Frikyalı Çağı, Roma ve Bizans Çağları, nihayet Oğuz Türklerinin medeniyetleri dile gelmiş gibidir. O medeniyetleri kuran kimbilir kaç milyonlarca insanın - tıpkı şimdi kağnısı, devesiyle akıp giden halkın düşündürdüğü şekilde - işte bu vahşi denem çöle karışıklarını düşünmek mümkün mü? Bütün bu milyonlar, şimdi şu ayaklar ve tekerlekler altında uğunan toza, çakıla dönmüşlerdir. Nasıl ki onların şehirleri, o yüzleri bulan şehirleri, şimdi istepin şu asık yüzlü kayalıklarından, tepelerinden farkedilmez haldedir. Yıllarca Çihaçefler, Andrpzof'lar, Pero'lar, çöle vaktiyle can vermiş olan kütelleri, onların şehirlerini işte bunun için görmediler. Beşbin yıl önce buraların tabiatını ele alanların macerası, kaderi yenen, tabiata hükmeden fatihlerin efsanesidir. Bu höyüklerin çokluğu, bu höyüklerdeki medeniyet katlarının duraksız, birbiri ardından geliş, bu tabiatın kendi içinde barınanlara huzur değil, yıkılmaz bir iç çatısı verdiğini anlatıyor. Çöle meydan okuyan bu eşsiz tahammülü, sabrı, sükunu, gevezeliğe ve firara müsaade etmeyen ağır başlılığı, Orta Anadolu'nun halkında bir karakter olarak buluşumuz sebepsiz değildir.

Fakat höyüklerin dile gelen tabakaları, sizi geçmişin milyonlarca ruhile ne kadar çevrelerse çevresin, kapalı havzaları aşır Konya ovasında ilerlemeye başladığımız zaman yanınızda yalnız serap kalmıştır: Gözün alabildiği yerlere kadar kuruluktan çatlamış, kel, diş diş ürpermiş çölde, kimsesizlik kefen gibi sizi sarmıştır. Kuş bile uçmayan Temmuz gününün bu alevden, tozdan, çakıldan ve kayalardan meydana gelen sonsuzluğu, boşluğu içinde bir hisarı andıran uzak, görünmeyen köy evlerinin, efsanevi sütunlar gibi göklere değen koyu direklerinin serabı ile avunacaksınız.

İşte tarihin, arkeolojinin bütün takatını yitirdiği bu andadır ki Konya vâhası görünür. Bu vâhanın hasretile koşan çöl yölcularına ilk selâmı

veren Alâiddin tepesidir. Bu itibarlardır ki Konya demek, bir anda, Alâiddin tepesi demek olur.

Türk Tarih Kurumu'nun bugüne kadar yaptırdığı kazıların tarihimize teması bakımından en millisi olan Konya'daki çalışmalardan önce gerek Konya'nın, gerek Alâiddin Tepesi'nin geçmişi masalların malıydı. Alâiddin Tepesi, torba torba taşınan topraklarla meydana gelmişti. Yalnız Eflâtun hakîm, burayı nasılsa beğenmiş ve bir tefekkür kulesi kurmuştu;

Şimdi Türk arkeoloğunun eli, Alâiddin Tepesi'ni bütün masallardan temizlemiş, onu hakikaten hayran kalınacak tarihin kürsüsüne oturtmuştur. Gerçi Alâiddin Tepesi'ne - torba torba değil - araba araba toprak taşınmıştır, ama bu, oradaki garip, sevimsiz ağaçlama hevesinin sebebi-nedir.

Artık biliyoruz ki Alâiddin Tepesi denen höyük, kumlu bir zemine, kalkolitik çağı insanların kurduğu küçük bir şehirle yerleşiyor. Bu küçük şehir, oldukça geniş bir Bakır Çağı şehrine yerini terketmiş görünüyor. Bu şehrin harap oluşundan sonra uzun asırlar höyük başka iskân görmemiştir. Bunu artık anlıyoruz: Alâiddin Tepesi'ni masaldan temizleyenler, Konya mıntakasının, bütün Önasya'da görülmemiş azamet ve zenginlikte şehirlerle Taş devri sonundanberi dolup taşıdığını tesbit etmişlerdir. Meselâ Konya'nın Cem Sultan Köşkü denen cenup yerindeki Karahöyük, görülmemiş büyüklüğü ile Konya'nın bütün geçmişi kaplıyor gibidir. Bu bakımdan Alâiddin tepesi, Bakır Devri'nden sonra uzun müddet bırakılmış, unutulmuş görünüyor. Fakat Anadolu'ya Milattan önce 1000 tarihlerinden beri akan Frikyalıları akını buraya dökülünce, höyüğümüzün bütün dünyaya meydan okuyacak kadar azametli bir şehre kavuştuğunu görüyoruz.

Alâiddin Tepesi'nin en eski ve tarihî Konya olduğunu söylerken diğer uzun devirlerin üzerinde duruşumuz bizi bunaltmıyor. Oğuz Türkleri gerçi Konya'ya en son gelenler olarak görünüyor, Fakat Alâiddin Tepesi'ni insanlığa asıl takdim eden onlardır. Alâiddin'de ve bütün bu mıntakayı şaşılacak bir bollukla kaplıyan höyüklerde başka devir, başka medeniyet tabakaları bütün yüksekliği kaplıyor. Ne zararı var? Türkler, başka kütellerin binlerce yıl yaptığını hülâsa eden her höyüğe karşı - hattâ bu istekte - onun tepesinden bakan bir âbide bırakmıştır. Her sabah güneşle birlikte, duvarları önünde yüzüne daldığım Alâiddin camiini, Selçuk büyüklüğü yalnız Bizans kilisesinin yerine bir din âdetini getirmek için kurmamıştır. Bu cami, yalnız ibadetin mütevazı, feragatli büzülmesi için de yapılmamıştır. Türk büyükleri bu mağrur âbideyi, daha önceki medeniyetleri mühürlemek ve Alâiddin Tepesi'nden bütün tarihin maktamı sanki seyretmek için yükseltmiştir. Onlar bu maktamı şüphesiz dikkatle, şuurla gözden geçirmişler, büyük denizlerin can veren solumasına sızıntı halinde kavuşan bu istepi, tarihlerin kendilerine, iradelerini bilmek için nasip ettiğini anlamışlardır. Okadar iyi anlamışlardır ki, yaradanın unutmış görüldüğü bütün bu âlemin kaderini dokuz yüz yıl, Asya'nın, Avrupa'nın hinc ve kin dolu sellerine rağmen idare etmişlerdir. Bunu gördükten, bildikten sonra, Ön Asya'nın en son göç dalgasını meydana getiren bizim kütellerimizin buralara başkalarından sonra gelmesinin ne hükmü var?

Eski ve Türk Konya'nın hududu neresidir? Bu sınırlar, bir yandan cenuptaki Cem Sultan bahçesine, bir yandan garpteki Meram'a kadar mı genişliyordu? Bunu tahmin ediyoruz, fakat yüzde yüz bilmiyoruz. Ama, Türkler'in eline geçtikten sonra Alâiddin Tepesi'nin artık yetmediği meydandadır. Bu vâdiyi Türkler okadar eşsiz bir hayatla doldurmuşlardı ki tarih ciltlerini kaplayıp taşıran Konya âbideleri doğabilmişti. Yalnız bunlar mı? Burayı dolduran hayat, cölün sönmüş âlemine akmış; insanın bir kale diyeceği gelen o muhteşem Selçuk Hanları meydana gelmişti. Yine bunun içindir ki bütün İslâm dünyasını dolaşan bir Muhiddin Arabî, bir Bahaidin Veled, bir Mevlâna Celâleddin, ancak Türk'lerin şarkta yarattığı rönesansın havası içinde nefes alabilmişler, Konya'da karar kılmışlardı.

Konya âbidelerinin, eski ve Türk Konya'nın bugün ne kadari elimizdedir? Ah.. buna utanmadan cevap vermek zor. Vatanın tapu senetleri olan bu âbidelerin yokedilişi bilhassa son zamanlara rastlıyor. Elimizde kalan, elimizden gidenin galiba binde biri. Alâiddin Tepesi'nden tarihin maktama bakanlar, eski ve Türk Konya'yı bir Antep işi gibi işliyen bizim zevkimizin vesikalarını kaybettiklerine daima yanacaklardır. Bu tarihi ve bu âbideleri yapanların bütün zerrelerinde, bütün işlerinde kaynaşan büyük, umumî ve bilhassa onlar için tabii olan sanat aşkı, güzellik aşkı nerede? Bu tarihi, bu âbideleri ancak bir tahsil, bir mektep, bir şuur meselesi olarak alanların münferit çabalamaları nerede?

İNCE MİNÂRE

Geçmiş nice yüzyılları koynunda kucaklar,

Kutsal Atamızdan bize bin hâtıra saklar:

Biz onda varız, onda Vatan, onda Cihan var,

*
* *

Git, söyle ki yurdum denilen sevgili yâre,

Bilsen ne bakımsız, ne yazık İnce Minâre!

*
* *

Heyhât ki dökülmüş ve kırılmış çinilerde,

Uğrattı benim gönlümü binbir yeni derde;

Hüznümle beraber dolaşıp durdum o yerde.

*
* *

Git, söyle ki yurdum denilen sevgili yâre,

Bilsen ne bakımsız, ne yazık İnce Minâre!

Mustafa Yurtsever

MEVLEVİ VELİLERİ

(EFLÂKî'nin « مناقب العارفين » isimli Eserinin Tercümesidir.)

Çeviren : NACİ FİKRET BAŞTAK

(Baş tarafları bundan evvelki sayılardadır)

Üçüncü Bab

[Hazreti Mevlâna - Celâlettin - Rumî (سراة الاغظم قدس الله سره العزيز) in tercümei hal ve menakıbından bazılarıdır.]

78 — Hakayık ve esrarın vakıfı olan âlim ve mütebahhirler şu suretle nakil ve rivayet ettilerki Hazret-i Mevlâna beş yaşında iken bazı zamanlar bulunduğu yerden sığrar ve muztarip olurdu; O derecede ki Bahaettin Vele'd'in müritleri onu aralarında tutarlardı. Bu hal şundan ileri geliyordu ki onun gözlerine Ruhanî suretler ve gaybî şekiller, yani Melekler ve hayırlı Cinler ve Allahın kub-beleri altında saklanmış olan Mümtaz İnsanlar gözüdürlerdi: Nasılki evâil-i-hallerinde Hazreti Peygambere mukarrep melekler, Meryeme Cebail, Lut ve İbrahim-Halilürrahman ve sair mürsel-lere dört Melek görünürlerdi. Sultan-ül-ulema şu yolda tesliyet verdi: «Onlar âlemi gaybe mensup olanlardır; kendilerini size arz ediyorlar. Bu suretle inayet niyaz ederler ve âlemi gayıptan hediyeler getirmişlerdir; Bu nevi haller onlar üzerinde de tevatür ile vaki' olmuştur.» Ve Baha Vele'd tarafından söylenmiş olan «Hüdavendigâr» lafzı, Hazret-i Mevlâna'nın Belh'de altı-yüz-dört senesi Rabiül-evvelinin altıncı gününe delâlet etmektedir;

79 — Şeyh Bedrettin Yavaş-Nakkaş-ül- Mevlevî şu suretle ri-vayet etti ki: Ben Hazreti Sultan Vele'd'ten işittim. Buyurduki: Bahaettin Vele'd'in kendi mübarek yazısıyle bir sayfa üzerine şu suretle yazılmış olduğunu gördüm: Oğlum Celâlettin Mehmet, Belh'te altı yaşına gelmişti ki bir Cuma günü evimizin damı üze-rinde dolaşıyor ve Kur'an okuyordu; Belh Ekâbirinin çocukları

her Cuma onun karşısında hazır bulunurlar ve namaz vaktine kadar onunla sohbet ve muhabbet ederlerdi. Meğer onların içinden bir küçük çocuk diğer birine şöyle demiş olacak: «Gel, bu dam-dan öbür dama sığırayacağım» ve bu hususta bahse giriştiler. Mevlâna dudağının altından tebessüm ederek onlara şu cevabı verdi: «Kardeşlerim, bu nevi hareket, kedi, köpek ve diğer hay-vanlara yakışır. [Cenab-ı-Hak tarafından] mükerrem olan İnsan'ın bu kabil şeylerle meşgul olması yazık değildir?. Eğer sizde ruh kuvvet-i- ve can meyli varsa geliniz, tâ göklere kadar uçalım ve Âlem-i-Melekût'un menzillerini seyredelim!.

80 — Ve bu esnada cemaatin nazarlarından kayboldu. Bu hal karşısında çocukların hepsi de son derecede korkmuş olduklarından bağırışıp, çağrışmaya başladılar; Onların bu gürültülerinden dolayı halk vuku bulan hâle muttali oldular; ve gördükleri bir lahza sonra rengi uçuşmuş ve mübarek vücudunda bir değişiklik zâhir olduğu halde avdet etmiştir; Bütün çocuklar başlarını açarak onun ayağının tozuna koydular ve onun müritleri oldular. Onlara dediki: «Ben sizinle konuştuğum esnada gördüm ki yeşil elbiseli bir cemaat beni sizin aranızdan yakalayarak göklerin tabakalarını ve semavat'ın burçlarını dolaştırdılar, ve bana âlem-i-ruhani'nin acip ve garip manzaralarını temaşa ettirdiler; ve sizin feryad-ü-figanlarınız kulağıma geldiğinde beni tekrar buraya indirdiler. Ve diyorlardı ki bu yaşta iken üç veya dört günde bir ve hattâ bazan haftada bir kerre ancak iftar ederlerdi.

81 — Hazret-i-Seyid Bürhanettin'den menkuldür. Müşar-ün-ileyh rivayet etmiştir ki; Şeyhim Bahaettin Vele'd, dostlarının büyükleri arasında daima ve müteaddit defalar buyuruyordu ki: Benim Hü-davendigâr [Oğlum] büyük bir nesildendir. Ashı Padişaktır ve onun Velâyeti asalet iledir.

Zira büyük valdesi Şems - ül - Eimme Serakhsî = سرخسی'nin kızıdır; ve diyorlarki filhakika Şems-ül- Eimme Şerif idi, aynı zamanda valde cihetinden nesebi Emirülmü'minin Hazreti Ali'ye irişirdi. Valdem, Belh hükümdarı olan Kharzemsah'ın kızıdır; ve benim büyük valdem yani Ahmet Hatibi'nin anası; keza Belh Hükümdarı'nın kızıdır. Bu suretle şecer-i-nesebi zikretmekten maksat, sırf menşei'ni söyleyerek öğünmek değildir; Belki bu hu-susta vukufu olmayan ensabiyatçıları ile bu mesele hakkında mü-nazara ve münakaşa edenlere şu hakikatı bildirmek içindir ki onların âbâ-i-kiram ve ecdad-ı-izamı işte bu suretle surî ve mânevî Şahan aslından idiler; Ve bundan dolayı pâk unsurdan

idiler; Ve Peygamberin işareti veçhile : (المرق وسواس) Irk kuruntu ve vesvesedir.] Bu ensabiyatçılar onların temiz olan ırklarını muteber tutsunlar ve ona ta'zim etsinler. (Şiir :)

« این نسب خود پوست او را بوده است »

« کر شهنشاهان مه پالوده است »

« نیست جنسش از سمک کس تاسیاک »

« مفزاو خود از نسب دورست و پاک »

« تابه پشت ادم اسلافش همه »

« مهتران بزم ورزم وملحمه »

[Bu neslin yalnız derisi yani maddi ve cismani kısmı büyük ve musaffa Padişah'lardan gelmedir. Balık'tan (semek'ten)tâ Si-mak (Arcturus) yıldızına kadar hiç bir kimse onun cinsinden değildir; Onun özü (alelâde) neseplerden uzak ve pâkdir; Hazreti Adem'in sulbüne kadar onun bütün eslâfı bezm-ü-rezm ve melha-menin büyükleridir.]

82 — Menkuldürki bir gün Hazreti Mevlâna buyurdu ki : «ben yedi yaşında iken sabah namazında daima (انا اعطيتك الكوثر) sure-sini okur ve ağılardım. Nagâh Cenab-ı-Hak, esirgemediği rahmeti'nin bir neticesi olmak üzere bana tecelli etti; ve bunun tesiri ile kendimi kaybettim ve bihuş oldum; Bu esnada Hâtif'ten bir ses işittim; diyordu ki : «Ey, Celâlettin, bizim azamet ve celâlimiz hakkı için, bundan sonra mücahede çekme, zira biz seni kendimiz için mahal-l-i müşahede ittihaz ettik. Cenab-ı-Hakkın bu lutuf ve inayetine şükran olmak üzere nihayet derecede kulluk ediyorum ve coşuyorum; Ta ki kendi arkadaşlarımı ve müridlerimi cemal, kemal ve hal itibariyle derecei mükemmeliyete isâl edeyim. Nitekim bizzat kendisi şöyle buyurmuştur : (Şiir)

« همچو تارى شد دل و جان در شهود »

« تاسرشته بمن روي نمود »

« راههای صمب بپایان برده ایم »

« ره بر اهل خویش آسان کرده ایم »

Kalp ve canım âlem-i-şuhut'ta bir ipliğe benzemişti; Taki bu ipliğin ucu bana yüz göstereyin; Çetin yolları nihayete isâl ettim; Yolu kendi arkadaşlarıma kolaylaştırdım.

(Devam edecektir.)

26 - 30 Ağustos Zaferi

Yazan : Nâzım Evren

— Baştarafı bundan evvelki sayılarda —

Neticeyi anlayınca yürüyememiş, olduğum yerde mihlanmış kalmıştım. Bu dakikada duyduğum ıstıraptan beynimin uğuldadığını, boğazımın höğsümden gelen bir tazyikle tıklandığını hissettim. Bu raporda yarımın vehameti ve doktorumuzun ihtisası dahilinde olmadığından Kolordu seyyar hastanesine sevkim icap ettiği yazılı idi.

— Demek ki ben, bu zafer yolundan 336 senesinden beri bir dakika ayrılmadığım sevgili bölüğümünden, alayımdan ayrılacaktım. İki sene hiç ayrılmadığımız Alay ocağı bizim için yüksek bir aile bir ana, baba, kardeş odağı olmuştur.

Cephe bizim için zevkli bir sahne, Alay tatlı, sıcak bir aile yuvası idi. Şimdi bu zevkli sahneden sıcak ve munis ocaktan ayrılacaktım.

Bu acı hakikatın düşünceleri ve tessürleri içinde bu kâğıdı bir idam beratı telakki ediyordum.

Bu düşüncelerle Alay kumandanımızın yanına gittik. Doktor da gelmişti...

Alay kumandanımız da teessüründen hiç bir şey söyleyemeyordu...

Nihayet doktor bey vaziyeti izah etti. Beni Alaydan ayırmak hastaneye göndermek, vazifesi icabından olduğunu söyledi. Ben :

— Ağırılıkta birkaç gün tedavi olduktan sonra belki iyi olur. senelerle terketmediğim Alayımla İzmir'e girmek şerefinden mahrum kalmamalıyım. Diyordum.

Doktor bey vazifesinin emrettiği derunî bir ıztırlarla kararında ısrar ediyordu.

Alay kumandanım :

— Senin gibi fedakâr bir arkadaşımın bölüğümünden ayrılmasını hiç arzu etmem. Fakat bilirsinki hep askeriz; bu işte doktorumuzun kararını bir emir telakki etmek gene askerî vazifelerimiz icabındandır. Herhalde hastaneye gidiniz. Siz esasen vazifenizi fazlasıyla ifa ettiniz. Yakında İzmir yollarında gene alaya iltihak edersin; dedi...

Alay kumandanının bu askerce ve pederane sözleri karşısında mukadderata tâbi olmaktan başka çare kalmamıştı...

Alay kumandanımla veda ederek bölüğümün yanına koştum. Bölüğüme giderken dünkü yaralılarla bu sabah düşman tayyarelerinin bombalarından yaralanan askerlerimiz, yedeğe alınmış, baş, ayak ve karınlarından sargılı yaralı atlarımız harekete hazırlanmış, hazin bir kafiye teşkil ediyorlardı.

Beni bekleyen arkadaşımın yardımı ile bölüğün içtima ettiği yere geldim. Şimdi hayatımda ıstırapların, elemelerin en acı hakikatlarıyla karşılaşıyordum.

Ethem harekâtından bu güne kadar İstiklâl harbinin binbir maceralarında ciltlerle menkıbeler teşkil edecek derecede zengin ve yüksek kahramanlık ve fedakârlıklarına şahit olduğum kahraman zabıtlarım ve mehmetçiklerimle vedalaşacaktım.

Temiz yürekli bir bölük kumandanı için hayatta bundan daha hüznün verici bir sahne olamazdı.

Bölüğümün yanına geldiğim zaman kendimi, simaları sararmış ve başları yere eğilmiş hareketsiz ve sâkit bir matem alayı önünde buldum.

Bu kahraman ve şen mehmetçiklerim vakıayı kablel vuku bir his ile idrâk etmişler teessürlerinden başları yere eğilmiş ve yüzleri sararmış olduğu halde sâkit ve mahzun bir tavır almışlardı.

Tehlikeler, ölümler karşısında her zaman şen ve dik duran bu başlara ne olmuştu?... Bu muammayı, bu hazin sırrı anca; Türk Kalbi, Türk seviyesi ve Türk kanı taşıyanlar sezebilir.

Zaman teessür ve yeis zamanı değildi... Bizim, memleket ve ordu için yapacağımız daha çok mühim vazifeler ve çetin işler vardı.

Ben burada kısaca birkaç söz söyledim. Birkaç gün için bölüğümünden, kahraman ve sevgili arkadaşlarımdan malûm sebeplerle birkaç gün için ayrılmak mecburiyetinde olduğumu ve güzel İzmir yollarında bir iki gün içinde birleşeceğimizi, zaferin son günleri

içinde yaşadığımızı, vatanî vazifelerimizi bundan sonra da beraber bulunduğumuz dakikalarda olduğu gibi ifa etmeleri icap ettiğini söyledim.

Bu anda yere eğilen başlar kalkmış, sâkit ve mağmum duran simalarda bir neşe ve şetaret belirmiş ve hep bir ağızdan :

— Merak etme yüzbaşım daha fazla çalışacağız, bütün şehit ve yaralı arkadaşlarımızın intikamını alacağız!.. sadaları yükselmişti.

Vazife aşkıyle canlanan bu ruhî tahavvül esnasında arkadaşlarımla her biriyle ayrı ayrı selâmlaşarak ve muvaffakiyetler temenni ederek vedalaştım ve son (At'bin!) kumandasını kendim vererek bölüğü yürüyüş kolu nizamına geçirdim. Bu dakikalarda kıdemli mülâzımım Sünusi beye : bölük ve vazife sana teslim, Allah selâmet ve muvaffakiyet versin; diyerek kanlı göz yaşları içinde bölüğümünden ayrıldım.

Beş dakika sonra alay hareket için içtima etmişti. Burada diğer bölüklerimizin kumandanları, zabıtları ve askerleriyle de vedalaştım. Alayımız (Altıntaş) ovasında fırka ile kolordnya iltihak etmek üzere emir almış ve saat dokuzda harekete geçmişti. Bu şanlı alayın hareketi mustarip benliğimi ve senelerle içinde geçirdiğim mücadelelerle dolu şerefli bir mazinin ölmez hatıralarını güzel İzmir'e doğru götürüyordu.

(Devam edecek)

Karaca Oğlan ve Sayıl Oğlu

(Sayın V. L. SALCI'ya)

I. Aczi Kendi

Konya Halkevi T. Müze Ko. üyesi
Emekli Öğretmen

KONYA Halkevi dergisinin (48) sayılı nushasında değerli ve çok yerinde yazılarımız TÜRKÜLÜK ve TÜRKÜLÜK ruhunun senbolü halinde derin bir alâka ile yazılmış samimi fikirlerdir ki, ASYADAN taşan ırkımızın, tâ.. o kaynaktan bütün ülkülere Ülkü olan varlıkları hissini, duygumuzda tazelemiş... ve hele Folklör âleminde ılık, canlı örnekler sunmuştur.

İrkini seven, ırkının varlığını araştıran ve yazarlar Ulusal benliğine aşık değerli kişiler değil midir. Öyleki bu çığır açan, tazeleyen, gösteren bütün bilginlerimize sevgi sunarız.

Bundan önce saltanatçı devri ki, ben ona (İstilahçı) devri diyorum, işte o devirde Halk şairlerinin bu gibi sâde Türkü, Koşma, Destan, Kayabaşı, Varsağı, Çukurova adlı deyişlerine "adam sende... bırak şunu...", diyenler, horlayanlar Arap'ca Acem'ce bilen bir takım Kavuklunun gururları değil de ne idi?. Halk ve halkçı şiirleri ve yazıları bu şekilde burunlayarak, Kâşânelerde ve gezek yerlerinde «bu kabadır» diye söyletmiyen onlar değil mi... idi?. İşte bu hâl o âlemin lisan, bilginlik tafraşından başka bir şey mi idi...?

Fakat Halk ve Halk şairleri onların :

- Gazel -

Zehi bidâyeti husnû hattın nihayeti lutuf
Yüzünde hücceti husûn Lebinde âyeti lutuf

gibi anlaşılmasız lugatlarla dolu gazellerine ve :

Zahmı yâr ile ey dil dolu kansın neye
Kaşların yayma benzer ki kurbansın neye
Yalel terelel... lelli yalelli...

gibi şarkılarına hiçte kulak vermiyerek kendi aralarında türeyen KARA-CA OĞLAN, KULOĞLU, SEYRANÎ, MELULÎ, DERCI gibi daha pek çok Halk şairlerinin Türk ve Türklük ruh ve diliyle her yönden söyledikleri deyişlere canla başla yer vermişlerdir.

İşte bu öyle bir RUH'dur ki Türklüğün (Issı) Gölde, Turan'dan kanına aldığı «Türküm, Türk geldim, Türk gideceğim...» şehametindendir.

Yüzlerce yıllar geçtiği halde ırkımızın her san'at da olduğu gibi şiir ve müzik âleminde de bıraktıkları canlı eserler, Şiirler, Ata sözleri, uzak yakın hâlâ herkesi hayrette bırakıyor... itiraflara zorlayarak ve yine bu öyle bir ruhdur ki her hangi yabancı dil bilen taslakların bu ANA dil ve Ana Ses'li müzik âlemini horlamaya, bozmaya yeltendikleri zaman bu Ruh hızlanarak varlığını koruyor.

Bu öyle bir hakikattir ki, kimse darılmasın, şimdi de aynı yabancı dil bilenler aynı vâdide gerek şiir, gerek nesirde bir çok yabancı (istilah) öne sürüyorlar... (neolitik) (aktualite) ve daha buna benzer bir çok yabancı söz... acaba bunların karşılığı dilimizde yokmu...? var... Fakat bu yabancı sözler dergilerde alabildiğine gidiyor. Hâl böyle iken bizde okuma kıtlığından bahsediliyor... İnsanın yine diyeceği geliyor ki «ey fikir sahipleri yazılarınızı Halk anlayışına indirin»!.. Siz bir fikir yazarken Halkı değil... yabancı dil bilişinize dayanarak mahdut bir zümreye göre o tarzı güdüyorsunuz.

Halk anladığını seve seve okur, okuma fikri böyle artar... İşte haftalık aylık dergilerin ağır satışı bundandır. İnsan onlara : azizim; biz Türküz, Taştan Balta, Satır yaptık... yırtıcı hayvanları yere serdik, Taş devri yarattık... Dağları, kayaları eriterek Tunç, Demir çıkardık... Mızraklar, kılıçlar, oklar yaptık... bunlarla yollar açtık, geçitler yarıdık... şehirler kurduk, Devlet ve İnsanlık temelleri attık... yabancıları, uyuşukluğu sökerek irade, cesaret varlığını Dünyaya gösterdik...? Demir devri yaptık...

Topraktan Barutu bulduk, insan kanı insan şerefi emen medeniyet ve refah düşmanı Nemrutların, Derebeylerin Şatolarını, Kalelerini bununla devirdik, yerine varlık Anıtları, yüce Mâbetler, Kervansaarylar kurduk...

Tarihlere Medeniyet devri verdik...? Dilimiz, ünümüz, kılıçla kalemi-miz, vardığımız her yerde kudretini düzenini kurmuş göstermiş, her çeşit ilmin telif kaynağı olmuştur. «Neden kendimizi horluyoruz?...» Doğu, bir güneş, bir ışık... Batı, bu ışıkla ışıqlanan ve aldığı ışıkla aydınlanan bir yerdir.

Biz bir ân uyuklamış isek... bu bir âdettir. Uyandık... El birliği, Dil birliği, Fikir birliği; işte bu uyanmanın tek bir yolu ve benliğimizdir. Eski Atalar «Kendini beğenmeyen çatlar, ölür» demişler. Kendi işini beğenmeyen, taklitleliğe yeltenen kişiler benlik âlemlerini berbad edenlerdir. Buna göre edebiyatımız bak, kendi kendine ne diyor :

(1)

Taştan Balta Satır yapan Türküz biz

Arslan, Kaplan, Ejder kıran Irkız biz

Nice yollar sarp geçitler yarımışız

Tarihlere Taş devrini vermişiz

(II)

Tunç demiri kayalardan erittik
Orman Ejder dayanmadı çürüttük
Aştık nice coşkun sular nehirler
Kurduk nice yüce Mâbed Şehirler
İzler koduk her yerlere biline
Şan verdik biz bu Cihanın İline
Denizlere karalara girdik biz
Tarihlere demir devri verdik biz

(III)

Kay, çoraktan Barut ateş çıkardık
Nice Nemrut şatolarını kopardık
Bunun için derler Kayhan bizlere
Kılınç Arslan hem Alp Arslan bizlere
Kervansaray nice Kale Şehirler
Bu Âleme verdik şanlı devirler
Kudüs, Kâbe, Mısır'a varan biziz hep
Medeniyet devri kuran biziz hep
Üç devirde nice Âlem doldurduk
Kahramanlık destanını bildirdik
Güneş gibi Şark'tan doğru doğmuşuz
Şimşek gibi Garbe doğru ağmışız
Kılınç ile fenalığı ezerek
Kalem ile nice İlim yazarak
Tarihlere ünümüzü vermişiz
Türk oğlu Türk bu Âleme girmişiz

Böyle olunca ışık verilir, tekrar geri alınır... Bu da bir Irk bir benlik ruhudur. Bu hususda Dil Kurultayımızın bunca değerli çalışmalarına ve telkinlerine karşı hâlâ dergilerde Radyolarda yabancı dil ve âhenk bağırtılıyor. Türk sokaklarında yabancı bir ses... Batı dili?..

Gelelim sözümüze : Anadoluda daha öyle izler, eserler, cönkler vardır ki Avrupalıların uğrayamadıkları köylerde cami menberlerinde kalmıştır.

İşte biz bu Alanda bulunduğumuz için elimize geçen bu gibi eski eserleri yayıma vermek, gençlik ve bilginlerimize yardım edebilmekten başka bir istegimiz yoktur. Bundan maksat herkesin anlayabileceği düz ve sâde şiir, nesir, ve müziğin halkı olmasıdır. Dilimizin benliğimizin bir durum, bir gösteride yükselmesidir. Bu durum her hususda birlik, sevgi artıran bir amaç olsa gerek.

Öyleki, bir kitlenin Ruhudur. Buna kesin bir misal şudur: Bazan Radyomuzda yurttan ses, memleketten ses, diye bir saat vardır. İşte o

saatte herkes; bugün Niğde, veya Sivas'ın müziği varmış.. diye, Radyosu olmıyan komşular Radyolu komşulara koşuyor... O saati bekliyorlar. Öyle dinliyorlarki... İşte bu içten gelen ruhi bir akıntı; paslanmaz bir istektir. Acaba bu isteğin kaynağı nedir? Ana Vatan, Ana Ses!. Türklük!.. Niçin?. Niğdenin sesi, çalgı âhengi sâde ve canlı «Türk terennümü» olmasıdır. Gerçi Radyoda fasıl heyetimizin çalgı ve san'at maharet, âhenk tarzına hiç bir diyecek yok... Çünkü Fasil Hey'eti saatini bekleyenler yalnız biz değil... Mısır'da, İran'da, Rusya'da, Irak'ta, Yunanistan'da... derin alâka ile dinleyen pek çoktur. Fakat çok yüksek âhenkli bir duruma mâlik fasıl hey'etimiz, ah, ne yazık ki hâlâ yalnız eski lugatlı şarkıları terennüm ediyorlar. Dil inkılabımızın arasında artık onları bir tarafa bırakarak halkı deyişleri, tarihî kahramanlıkları, İctimaî, Vatanî deyişleri besteleyerek bunları âhenge koysalar ne olur. Meselâ bakınız, yüzlerce yıl önce Tuna boylarında söylenmiş şu türkü!.. Hayır, kahramanlık şarkısı; Fenâ mı?. Bunda ne büyük bir Ruh var. Bu ve buna benzerleri hep beraber dinlesek... Birlik, Beraberlik olmuş olmaz mı?

Tuna Türküsü

Yüce dağlardan aştık yedi yıl oldu
Tuna boyları bize hoş bir İl oldu
İndiğim dağlar hayal meyal yol oldu
Bir selâmım var alın aman Turnalar

Obada kodum nazlı Sunamı,
Burnumda tüter unutmam Obamı,
Siz olsun görün aksakallı Babamı!
Varup sılama bulun aman Turnalar

Tuna boyu sıra sıra çınarmı,
Yârim acep beni sorar anarmı,
Obamızın ışıkları acap yanarmı?
Bakında geri gelin aman Turnalar

Tunanın boyu büklüm büklüm söğütler,
Oturmuş erler birbirin ögütler,
Sarmış kenarı beyler, koç yiğitler,
Sılaya çevir yolun aman Turnalar

Ünüm Çaloğlu adım Sarı Durmuş'tur,
İçim kükreyor kahbe düşman sormuştur,
Atım kişner rüyamı yâr görmüştür!
Bir selâmım var alın aman Turnalar?.

KARACA OĞLAN - SAYIL OĞLU mes'elesine gelince: Otuz beş yıldanberi ödevle Anadolunun köy ve Yörük çadırları arasında geçen hayatımda buralarda elime geçen yazma cönkler, ve daha başka eserlerde KARACA OĞLAN'ın pek çok türkü ve koşmalarına rasladım. Bunlardan (1) sayılı cönkte SAYIL OĞLU mahlasıyla iki türkü varki eyi incelenirse bunun birisi KARACA OĞLAN'ın ağzı ve âhengidir. Diğer âhenk, üslup, hele deyiş ruhu itibariyle hemen hemen KARACA OĞLAN deyişinden ayrılıyor. Demek oluyorki SAYIL OĞLU adında bir şair daha olmak gerek.

Evet Mahlas birbirine yanaşiyor. Fakat deyiş, üslup tarzı nedense KARACA OĞLAN'IN Âfaki, Hâtifi deyişine yanaşmıyor. Çünkü KARACA OĞLAN'ın türkü ve koşmaları ağzından çıkarken âdetâ tamğalı bir gümüş gibi dökülmüştür. Onun ilhâmında ancak Türk Irkının dilberliği, şirin yaylaları, Irk şahâmeti ve Baharların, Turnaların canlı, ılık tasviri vardır. KARACA OĞLAN ne İspir'e ne Irkının gayrı herhangi bir şeye ilhâmında yer vermemiştir. Bu yolda Sayın Sadettin Nüzhetin son yayına koyduğu KARACA OĞLAN eserindeki koşmalardan bile bir kaç danesi KARACA OĞLAN üslubuna göre söylenmiş başka bir ağzın mahsulü olduğu sezilmektedir. Bu hususta çok yerinde buyurduğunuz gibi SAYIL OĞLU adında diğer bir şairinde olması görünüşe göre olağandır.

Yukarda dediğim gibi elimizdeki (1) sayılı cönkte görülen ve geçen yazımızda ihtiyaten sona çizilen (Tatlı canım fedâ ettim yoluna dilberlerin) diye başlayan ve SAYIL OĞLU mahlasıyla biten bir Semâî'de KARACA OĞLAN'ın şive ve ağzında değildir. Fark için, olduğu gibi alınmıştır. Bu hususdaki ikaz ve alâkayı çok saygı ile karşılarım.

OLMAZ!..

Ayırıldılar yoldaşımdan,
Dardır gökler, yerler bana!
Eksik olmaz dert başımdan,
Dertli Ozan derler bana!..

Kopuz olsam çalan olmaz,
Cevher olsam alan olmaz,
Tutsak olsam salan olmaz,
Dertli Ozan derler bana!..

Güzel olsam bakan olmaz,
Çiçek olsam takan olmaz,
Ateş olsam yakan olmaz,
Dertli Ozan derler bana!

Kalem olsam yazan olmaz,
Kelâm olsam sezen olmaz,
Türbe olsam gezen olmaz,
Dertli Ozan derler bana!..

Kilit olsam açan olmaz,
Köprü olsam geçen olmaz,
Kımız olsam içen olmaz,
Dertli Ozan derler bana!..

Konuk olsam katan olmaz,
Felek olsam çatan olmaz,
Mezar olsam yatan olmaz,
Dertli Ozan derler bana!..

Tohum olsam eken olmaz,
Ayrık olsam söken olmaz,
Kılıç olsam çeken olmaz,
Dertli Ozan derler bana!..

Âşık olsam bilen olmaz,
Yitmiş olsam bulan olmaz,
Bizde yalan, dolan olmaz,
Dertli Ozan derler bana!..

Urba olsam giyen olmaz,
Ekmek olsam yiyen olmaz,
«Hâlin nedir?» diyen olmaz,
Dertli Ozan derler bana!..

Yola çıksam uyan olmaz,
Feryad etsem duyan olmaz,
Ölmüş olsam yuyan olmaz,
Dertli Ozan derler bana!..

Konya — 31/X/1942

Cemal Oğuz Öcal
(USLU OZAN)

Karaman muhitinin hayvanlara ait Ata sözleri

Derleyen
Karaman Halkevi Reisi
Öğretmen
A. Şükrü Çiloğlu

Ata ait :

- 1 — At ölür meydan kalır, yiğit ölür şan kalır.
- 2 — At var meydan yok.
- 3 — Alma alı, sat yağızı, besle kırı, bin dor ata.
- 4 — Rahvan at çabuk yorulur.
- 5 — Ata binmeden ayaklarını sallama.
- 6 — At koşar ikbal geçer.
- 7 — Atını iyi bağla Allahına şükret.
- 8 — Tutulan kısarak harman döğer.
- 9 — Eğersiz ata yük olmaz.
- 10 — At ile avrata inan olmaz.
- 11 — Atına bakan ardına bakmaz.
- 12 — At binicisini tanır.
- 13 — Ata dost gibi bak, düşman gibi bin.
- 14 — Atın ölümü arpadan olsun.
- 15 — At alan Üsküdarı geçti.
- 16 — Kır atın yanında duran ya huyundan ya tüyünden.
- 17 — El atına binen çabuk iner.
- 18 — Attan inip eşeğe binme.
- 19 — Yavaş atın çitmesi (tekmesi) pektir.
- 20 — Yürük at yemini kendi artırır.
- 21 — Atın tepmezi, itin kapmazı olmaz.
- 22 — At şahlanır, kılıç kıvılcımlanır.
- 23 — İyi at kendine çabuk kaldırılmaz. (vurdurmaz)
- 24 — At binenin, kılıç kuşananın,
- 25 — Atın iyisi doru, yigidin iyisi deli.
- 26 — At izi it izine karıştı.
- 27 — Bir atla üç nala kaldı.

- 28 — Atımızın nalına gün doğdu.
- 29 — At alırsan yürükten, kız alırsan Sögüt'ten,
- 30 — Küneylan at koşmaga meydan arar.
- 31 — Atı semirten sahibinin gözüdür.

Kediye ait :

- 1 — Cami mumunu yiyen kedinin gözü bozarır.
- 2 — Kedi ulaşamadığı cigere pis der.
- 3 — Kediye ciger mi ısmarlanır ?
- 4 — Süt dökmüş kedi gibi düşünme,
- 5 — Kedisiz ev köpek-siz sürüye benzer.
- 6 — Kedi gibi daima dört ayak üstüne düşer.
- 7 — Kediye gören sıçan gözünü yumar.
- 8 — Kedinin kaçacağı yer samanlık.
- 9 — Kedi gibi nankör olma.
- 10 — Hırsız kedinin boynu kalın olur.
- 11 — Her vakit kedi kaymak yemez.

Sıçana ait :

- 1 — Bir sıçan deliği bin kuruşa.
- 2 — Sıçanın sidigi denize fayda.
- 3 — Sıçan düşse başı yarılır.
- 4 — Dam yanar, sıçan da yanar.
- 5 — Sıçanı yağ anbarına müteveli yapmışlar,

Tilkiye ait :

- 1 — Tilkinin pazarda işi ne ?
- 2 — Tilkinin varacağı yer kürkü dükkânı
- 3 — Tilki tilkiligini bildirinceye kadar post elden gider.
- 4 — Sen tilki isen ben de kuyruğuyum.
- 5 — İyi tilki postundan belli.

Köpeğe ait :

- 1 — İt iti ısırmaz.
- 2 — İt ite, it de kuyruğuna buyurur.
- 3 — Eceli gelen köpek cami duvarına sigir.
- 4 — İt ürür, kervan yürür.
- 5 — İte bak yattığı yere bak.

- 6 — Köpekten toklu doğmaz.
- 7 — Aç köpek fırın damını deler.
- 8 — Peynir iyi peynir amma it derisine basılmış.
- 9 — Köylü köpeğine sahip ol, yal benim.
- 10 — İte dalanmaktansa çalıyı dolaş.
- 11 — Isırarak-köpek dişini göstermez.
- 12 — Akılsız köpeği yol kocadır.
- 13 — İti an, taşı eline al.
- 14 — Köpeksiz köy bulup değneksiz dolaşma.
- 15 — Köpek suya düşmedikçe yüzmek öğrenmez.
- 16 — Köpeksiz sürüyü kurt kapar.
- 17 — Ürmesini bilmiyen köpek sürüye kurt getirir.
- 18 — Köpek ürmekle kemik yağmaz.
- 19 — İt tersi yemekle deniz mürdar olmaz.
- 20 — Uluyan köpeği yaşatmazlar.
- 21 — Köpeğin ahmağı baklavadan pay umar.
- 22 — Köpek ekmek yediği kapıya hor bakmaz.
- 23 — Köpekçe köpek yalağını kıskanır.
- 24 — İtin ağzını kemik tutar.
- 25 — İtin kuyruğu kalıba girmez.
- 26 — Tazı bizim tazı amma, çulunu değiştirmiş.
- 27 — İtin ayağını taşdan sakınma.

Eşeğe ait :

- 1 — Topal eşekle kervana karışma.
- 2 — Eşegini dögemiyen palanını döger.
- 3 — Eşegin anırması sıpayı baştan çıkarır.
- 4 — Eşek şakası yapma.
- 5 — Eşek kulağından katır inadından belli olur.
- 6 — Eşegi eşige bastırma.
- 7 — Eşek sudan geçinciye kadar iş işten geçer.
- 8 — Eşegin kuyruğu gibi ne uzar ne kısılır.
- 9 — Eşeksiz çiftçi tohumusuz heybeye benzer.
- 10 — Eşegin kazancı at için derler.
- 11 — Canı yanan eşek attan ileri gider.
- 12 — Eşek hoşaftan ne anlar? Suyunu içer danesi (tanesi) kalır.
- 13 — Ölme eşegim ölme, yonca bitsin de ye.
- 14 — Eşek ölür semeri kalır, insan ölür eseri kalır.
- 15 — Eşegine bakmaz köye düğüne gider.

Merhum M. Ferid Uğur ile M. Mes'ud
Koman taraflarından yazılan Celâlüddin
Karatay ve kardeşleri adlı eserden :

Büyük Karatay Medresesi

649 H. — 1251 M.

Konya'da Selçuk sultanlarından kalma harab köşk parçasının şimal cihetinde, ortasında ziya feneri bulunan yüksek bir kubbe ile bunun arkasına düşen cihette ve sol tarafta küçük bir (coupole) kubbeyi ve önünde müzeyyen bir methali ihtiva eden, bir bina görülür ki buna Büyük Karatay Medresesi derler.

Beyaz ve gök mermerlerden vücuda getirilmiş olan medrese (portail = رتاج) methalinin eni 7,45 ve boyu 8 metre olup asıl girilecek ahşap kapının genişliği ise 2,5×1,5 metredir [1]. Bu methal, tertibat ve tezyinat itibarile, ne kendisinden dokuz sene evvel yapılmış olan Sırçalı Medresesi'nin cümle kapısına, ne de kendisinden takriben ondört sene sonra kurulmuş olan İnce Minare Darülhadisinin methaline benzemektedir. Çünkü bunda ne birincisi gibi kemerli bir girinti ile bu girintinin iki tarafında mihrapvarî hücreler, ne de ikincisi gibi fazla yazı ornemaları vardır. Karatay cümle kapısını olsa olsa Alâüddin Camii'nin şimal cephesinde görülen ve kesme gök ve beyaz mermerlerle kapatılmış olan kapıya benzetebiliriz, ve hattâ onun tekâmül etmiş bir şekli diyebiliriz. Çünkü onunla bunun inşa tarihleri arasında otuz bir sene vardır.

Karatay methalinin umumî hey'eti, yukarıdaki eb'ada nazaran, mu-rabba'a yakın bir mustatil içindedir. Ahşap kapının yan sövelerile üst ve alt eşikleri, levha çerçevesine müşabih, düz, oluklu ve kabartmalı silmeden ibarettir. Üst eşigin yukarısına; kemer taşları yerine, kenarları birer derz şeklinde oyulmuş ve birbirine geçmiş yedi adet gök ve beyaz mermer levha, uzunlukları yukarıya gelmek suretile, yerleştirilmiştir.

Bunların etrafını çeviren silmelerin üzerine otuz yedi ufak hücre yapılmış ve bu hücrelere جوامع الكلم = cevamiülkelim [2] yirmi üç hadisi şerif kabartma olarak kazılmıştır. Hadis hücrelerinin aralarındaki çiçekler sitilize edilmiş sünnüllere benzemektedir. Hadisler şunlardır ;

(1) — Bu doğrama ahşap kapı bilâhare sökülerek Konya Müzesi'ne kaldırılmıştır.

(2) — Lafızları az, mânaları çok olan sözler.

(Millî tettebbüler mecmuası) nın II ci cildinin 4 üncü sayısında (s. 144 - 149 da) مولانا ملاجی = Mevlâna Molla Camî'nin farisi, manzum bir Hadisi erbain tereemesi vardır. Orada Karatay Medresesi'nin kapısındaki hadislerden rakamla işaret eylediklerimiz de görülmektedir. Mânaları daha iyi anlaşılacak üzere o farsça tercemelerle birlikte Osmanlı şairi منيف = Münifin Türkçe tercemelerini (s. 161 - 165 de) hasiye olarak koymağı münasip gördük.

Sağda aşağıdan yukarıya doğru :

El-amâl - ü - binniyat = İşler niyyet ile yapılır.

الاعمال بالنيات

والمجالس بالامانات

Vel - mecalis - ü - bilemanat = Meclislerde emnû emanet bulunmalıdır. Yani toplantılarda konuşulan sözlerin dışarıya yayılmıyacağından orada bulunanlar emin olmalıdır [3].

المستشار مؤتمن

El - müsteşar - ü - mü temen = Kendisile iştiare edilen adamın emin bir adam olması gerektir [4].

العدة عظة

El - üddetü iza = Savaşa hazırlık savaşın vuku'una mani'dir.

العدة دين

El - idetü deyn = Vadetmek borçlanmak demektir [5].

الحرب خدعة

Elharbû hud'a = Harp aldatmaktır.

الندم توبة

Ennedm - ü - tevbe = Peşiman olmak tevbe etmek demektir.

الجماعة رحمة

El - cemaat - ü - rahme = Toptantıda rahmet vardır.

الفرقة عذاب

El - firkat - ü - azab = Ayrılık azaptır.

(3) — راز هر مجلسی امانت است
زآنکه افشای آن خیانت است

Ey olan mahremi mecalisi üns
Hıfzı râzı mahafil et zira

(4) — کرچه باشد امان روی زمین
خائش خوان بحکم دین آیین

İtme her şahsı namulayimi sen
Müsteşar ola mütemen tâ kim

(5) — عیب باشد ورای آن کردن
فرض باشد ادای آن کردن

Her ne kim ola zirveri nutkun
Farzdir zimmeti hiramda vaid

ای شده محرم مجالس راز
مکن افشای راز مجلس کس

razı meclis sana emanettir
keşfi râz eylemek hiyanettir.

هرکه در مشورت امین توشد
چون نهاد دارد آنچه مصلحت است

mahremi istişare eyle hazar
olmaya rehnumayı savbı hatar

مردار هرچه بگذرد بزبان
وعده در ذمت کرم قرض است

anı icraya ol nesakperdaz.
anı farzoldu eylemek incaz.

الامانة غنى

El - emanet - ü - gına = Emniyet ve itimade lâıyk olmak zenginlikten sayılır.

الدين النصيحة

Eddin - ün - nasiha = Din nasihatle kaimdir.

Üst sağ köşede :

الحساب المال

El - haseb - ül - mal = Mal bir nevi haseptir, yani mal sahibi olanlar soylu soplu adamlardan sayılırlar.

Sağdan sola doğru :

الكرم التقوى

El - kerem - üt - takva = Kerem takvadan maduttur.

السلام قبل الكلام

Esselâm - ü - kablêl - kalam = Selâm vermek sözden öncedir.

السؤال نصف العلم

Essûal - ü - nısf - ül - ilm = Soru sormak bilginin yarısıdır, yani insan sora sora öğrenir demektir.. Yahut bir şey'in nasıl sorulacağını bilmek o şey hakkında yarı ilim sahibi olmak demektir.

الدعاء هو العبادة

Eddüa - ü - hüv - el - ibade = Tanrıya yalvarıp yakarmak ibadettir.

الدين شين الدين

Eddeyn - ü - şeyn - üd - din = Borç dinin arıdır. Yani borç din için ar ve lekedir [6].

التدبير نصف العيش

Ettedbi - ü - nısf - ül - ays = Tedbir geçinmenin yarısıdır.

Üst sol köşede :

التودد نصف العقل

Etteveddüd - ü - nısf - ül - akıl = Dostluk göstermek aklın yarısıdır.

(6) — هرکه خواهد کمال بهره دین

تاکاهد جمال چهره دین

Pençei sahtgiri deyne esir
Sakin evsahı deynden zinhar

نکشد بهر مال دنیا رنج

چهره دین مکن بناخن دین

olma varsa dinde temkinin
lekedar itme camei dinin

Solda yukarıdan aşağıya doğru :

Elhemm-ü- nısf- ü- herem = Hüznü keder yarım ihtiyarlıktır.

Elhayr- ü- ade = Adet olan hayır yapmaktır.

Eşşer- ü- lecece = Husumette inat etmek şeridir.

Essemmah- u- rebbah = Cömert kimse çok kârlıdır [7].

El'aser- ü- şüm = Solak kimse şumdur yani uğursuzdur.

Elhazm- ü- sūūzzan = Sūizan hazmü ihtiyattan ma'duttur [8].

Elveled- ü- mebhaletün mecbene = Evlat pintilik ve korkaklığa vesiledir.

Elbizam- ü- cefa = Ağız kokusu cefadır.

Elkur'an hüveddeva = Kur'anı kerim devadır.

Bu methal kapısının üstündeki hücrevî kısım başka Selçuk binalarında görüldüğü vechile içeriden dışarıya doğru stalaktitlerle doldurulmuş bir ehram manzarası arz etmeyip bir satıh üzerine oyulmuş muhtelif şekilde yedi sıra cevherin terkiibinden husule gelmiştir. Bunun üstünde (grek)

(7) — دست بخشش کشاو بخشایش سود اکربایدت زمايه خویش

درجوار خدای آسایش سودت اکنون ستایش و فردا

Ey olan kârgâhı âlemde talibi destmayei amâl

İster isem fevaidi dareyn it nukudi semahati imal

(8) — درحق خلق بد کآن باشد حزم مرد آن بود که درهمه وقت

تاز هرکید درآمان باشد درهمه کار احتیاط کند

Merdi hazm azma o kim olmaz herkese hüsnî itikad üzere

İhtiyat ide her umurında ola ahvali tâ sedad üzere

tabir olunan dişli nakışlardan müteşekkil bir kemer vardır. Kemerin etrafında kaytan ilik ağızları gibi kıvrılmış ve birinin kıvrımı diğerinin altından veya üstünden geçmiş, gök ve beyaz mermerlerden ma'mul, onbeş adet şerit mevcuttur. Kemerin ve kemeri ihata eden şerit tezyinatın kaideleriyle burmalı sütunçeler arasına, kenarları bezelye yapraklarına müşabih kabartma nükuşla müzeyyen ve müstatil şeklinde birer mermer levha yerleştirilmiştir.

Sağdaki levhanın üzerinde :

رب اوزعنى ان اشكوك التى انمت على وعلى والدى وان اعمل

Solundakinin üzerinde üunun alt tarafı olan :

صالحاً ترضاه وادخلنى برحمتك فى عبادك الصالحين

ayeti kerimesi sülûs yazı ile kabartma olarak yazılmıştır [9].

Kapı açıklığının (2,30 metre) iki tarafındaki köşelere beyaz mermerden birer burmalı sütunçe yapılmış ve başlıkları Kemger (acanthé) yaprağını andıran kabartma ve oymalarla bezenmiştir.

Yanlarındaki panolarda, Yunan'ın (aşık yolu) na benziyen köşeli şekiller ve kenarları çevreleyen zarif çerçeve ve zincirler görülmektedir [10].

Ynkarıda bahsi geçen ilik ağızları taklidi şerit oymaların yan taraflarıyla üstüne yapılmış olan üç kabaranın oyma işlentileri bunlara hakikaten cazip bir güzellik vermiştir. Bu satıh üzerinde zâirlerin dikkat gözlerini çeken mimarî ornamenlardan biri de gök mermerden vücade getirilmiş ve küfî çifte Muhammed'e benzetilmiş olan müsattah burgaçlardır, ki Alâüddin Camii'nin kapalı kapısında da tıpkıları vardır [11].

(9) — (سورة التملء آیت 19) — (9) — Ya Rab! bana; kendime, ana ve babama inayet ve ihsan buyurduğun ni'mete şükretmeyi ve hoşnut olacağın güzel işi yapmağı ilham et. Ya Rab! beni de; rahmetinle, lütfunla, salih kulların arasına koy., (Süleyman Peygamber bu suretle Tanrı'ya yalvarıyor.)

(10) — Aık yolu denilen bu tezyinat Almanya nazilerinin fârik alâmetleri olan çengelli haçlara (croix gammées) da benzemektedirler.

(11) — Kitabesinin tarihi (617 H. 1220 M.) olduğuna göre bu kapı Alâüddin I devrinde inşa olunmuştur. (626 H. 1228 M.) tarihinde Konya - Aksaray yolu üzerinde kurulmuş olan meşhur (Sultan hanı = Alâüddin ribatı = kervansarayı) nın dış kapısının yan hücrelerinde debunlara küçük mikyasta tesadüf olunmaktadır. Aşağıdaki binalarda da kabartma şekilleri vardır :

a — Antalya sūru üzerinde iken yıkılıp Antalya Müzesi'ne nakil ve orada tekrar tanzim edilerek muhafaza altına alınan (642 M.-1244 H.) tarihli kitabe levhasının iki tarafında.

b — Konya'daki (656 H. - 1258 M.) tarihli Sahip Ata'nın (Lârende) camii'nin medhalinde.

c — Konya'daki İnce Minare'nin kapısında.

قال الله تعالى ان الله لا يضيع اجر المحسنين امر بهذه العمارة المباركة في ايام دولة السلطان الاعظم ظل الله في العالم علاء الدنيا والدين ابو التتح كيكلاس بن كينخسرو بن كقباد بن السلطان الشهيد كينخسرو بن قلع ارسلان قره طاي بن عبد الله في شهرور سنة تسع واربعين وستماية غفر الله لمن اعمره

«Yüce Tanrı (Allah iyilik yapanların iyiliklerinin karşılığını asla zayi etmez) buyuruyor. Kılıç Arslan oğlu Mesud'un oğlu Kılıç Arslan oğlu sultanı şehid Keyhusrevin oğlu Keykubad'ın oğlu Keyhusrevin oğlu ulu sultan, âlemde Tanrının gölgesi, dünya ve dinin yücesi, fetih babası Keykâvüs'ün devleti günlerinde ve altı yüz kırk dokuz senesi aylarında Abdullâh oğlu Karatay bu m. berek imaretin kurulmasına memur oldu.»

Kitabede yedi Selçuk hükümdarının ismi sıra ile zikredilmiştir. Üzerindeki tarihe nazaran binanın kuruluşu Keykâvus II. nin, kardaşları (Rüknüddin Kılıç Arslan IV ve Alâüddin Keykubat II ile müştereken, saltanat sürdüğü devre tesadüf etmektedir. Ancak Keykâvus'un lâkabı عز الدين = İzzüddin iken burada علا الدين = Alâüddin diye tavsif olunması bazı taşların sonradan değiştirildiği zannını hasıl etmektedir [12].

Cephe nakış ve yazları arasında medrese mimarının adına delâlet eden hiç bir kayıt ve işarete tesadûf edilmemesi şayanı teessüftür [13].

(Ardı var)

(13) - Mimar Şahabettin Uzluk, Konya âbideleri adlı eserinde (s. 104) كوك بن عبد الله = Keluk bin Abdullah olduğunu söylüyorsa da vesika göstermiyor.

Ziraat Seferberliği

Sayın dinleyiciler, aziz hemşerilerim;

Aziz dinleyicilerim,

40

ve çalışabiliyorlardı. Bugün ise tarlada çalışan ameleden tutunuzda sınırdaki Erilere kadar herkes silâhı elinde, çantası belinde ve maskesi kolunda nöbet beklemektedir.

Bütün dünya milletleri bu ağır şartlar altında inlerken bizler de aziz Cumhuriyetimiz ve Millî Şefimiz, İsmet İnönü'nün idareleri sayesinde hür ve müstakil yurdumuzda huzur içinde yaşamak ve sükûn içinde çalışmak gibi dünya nimetlerinin en büyüğünü insan oğluna yaraşır şekillerde tatarak bahtiyar olmaktadır. Bunun en büyük bir nimet olduğunu bilir ve takdir ederken, bunu korumak ve gelecek tehlikeleri önlemek için başarmak zorunda kaldığımız bir çok işlerin hakikî millet davaları halinde önümüze dikildiklerini görmekteyiz.

Takdir buyurulacağı üzere 2,1/2 yıl önce dünyanın beş büyük kıtasını saran bu büyük kasırganın doğurduğu iktisadî buhran aziz yurdun her köşesinde kendisini hissettirmeye başladı. Sayın Başvekilimizin de buyurdukları gibi «harbin dışındayız; fakat buhranın içindeyiz». Bunun tesirlerini azaltmak ve iktisadî varlığımızı emin kaynaklarımızla sağlamak için hepimizin üzerimize düşen vazifeleri şerefli bir millet ödevi bilerek yapmamız gereklidir. Bildiğiniz gibi bugünkü harpler cephe harpleri olmaktan çıkarak milletler harbi hâline gelmiştir. Onun içindirki bu harbe «top yekûn harp» denilmektedir. Bunun sebebi bir milletin askerî, siyasî, iktisadî ve sınaî bütün kaynakları ile diğerinin üzerine çullanması ve onunla kesin bir ölüm dirim savaşına girişmesidir, bundan cephede savaşan Eriler kadar geride çalışan her ameleninde rolü vardır. Dünya münakalat yollarının kesilmesi yüzünden her milletin kendine yetmesi, kendi gücü ile kendi ihtiyaçlarını temin etmesi ve bütün bunların başında cephede nöbet bekleyen yigitlerin sayısız ihtiyaçlarının memleket içinden tedarik edilmesi lâzım gelmektedir, bu da bütün dünya milletlerini ister harp içinde bulunsunlar, isterse harp dışında kalmış olsunlar ziraî ve iktisadî savaşlara sevk etmiş bulunmaktadır. Netekim son haberler, İsveç'te, İsviçre'de, İngiltere'de güzel parkların ve süslü ziynet bahçelerinin ziraat tarlaları haline getirildiklerini bildirmektedirler. Bunun için bir yandan sulhun nimetlerinden faydalanırken öte yandan da gerek askerî ve gerek iktisadî yönlerden gelecek tehlikeleri önlemek için gereken tedbirleri almakta kusur etmemek lâzımdır. Harp başlayalıdanberi şahit olduğumuz bir çok olaylar harp dışı olan memleketimizin de harp içinde olanlar kadar hazırlıklı ve tetik durmasının lüzumlu olduğunu gösterdiler. Sistemli Casus teşkilâtı ile memleketleri içinden avlamak, ansız baskınlarla dışardan çökertmek artık bu harbin modası oldu. Bunun için habin başındanberi harbin ne demek olduğunu çok iyi bilen ve ilerisini gören Şefimizin iradeleri ile kahraman Ordumuz bir defa daha silâha sarılmak zorunda kaldı. Tarihin bu ünlü Ordusu şimdi şehirlerimizi, havalarımızı ve denizlerimizi korumak için nöbet başındadır. Bize de topyekûn harbin icabatından olan bir çok işlerin başlanması düşüyor. Bu işleri sıra ile düzene koyan Hükümetimiz, şimdi bizden Ordumuzun ve Milletimizin muhtaç olduğu gıda maddelerinin aklımızın erdiği ve gücümüzün yettiği kadar bol ve çok miktarda yetiştirilmesini istiyor. Bunu açık olarak söyledikten sonra şimdi de müsaadenizle bu

şerefli vazifenin başarmasını mümkün kılacak belli başlı güvenimizin nelerden ibaret olduğunu anlatmağa çalışayım. Bu güvenlerimizden birisi Millî varlığımız, diğeri de Millî kaynaklarımızdır.

Kaynağını Millî benliğimizden alan Millî varlığımızın nelere muktedir olduğunu bin bir kültür müesseseleri ve bin bir sosyal teşekkülleri ile dünya milletlerini hayretler içinde bırakan aziz Milletimizin kurduğu büyük İmparatorluklar isbat etmişlerdir. Bunun için tarihimizin daha eski sahifelerini karıştırmaya lüzum bile yoktur. Yakın tarihimizin hepimizin hatırladığı canlı olayları millî şuurumuzun nelere kadir olduğunu cihana tanıtmıştır. O zamanlar yurdumuzun Batısı, Doğusu, Cenubu ve Şimali köşesi düşman istilâsına girmişti. Üç büyük kıtanın derinlerine kadar genişleyen Millî Şuur, Orta Anadolu'nun en orta kısmında çenber içine alınarak boğulmak istenmişti. Fakat bu kuru Step'in yanık bağrında dirilen Millî varlık, hatırası önünde daima hürmetle eğildiğimiz Ebedî Şefimizin önderliği ile çekilen zincirleri kırarak denizleri aştı. Ozamanda yine böyle sıkıntılara girmiş ve kendi kendimize yetmek zorunda kalmıştık. Çünkü kıyılarımız kapanmış, memleketimiz içerden ve dışardan sarılmış ve bizi yoketmek için siyasî, askerî, ve iktisadî bütün tedbirler alınmıştı. Fakat buna rağmen biz bize yetmesini bildik ve İstanbul'a girecek atlarımızın nalını Konya'da dövdük. Şimdide aynı vaziyetlerle karşılaşmış bulunuyoruz.

Çünkü dünyadaki bütün münakale yolları kesilmiş, ticarî münasebetler durmuştur. Bunun neticesi olarak ilâhtan tutunuzda otomobil lâstığıne kadar bütün ticaret mallarının temin ve tedarikleri güçleşmiştir. Buna rağmen hükümetimiz, aldığı tedbirlerle ve içerde el attığı sınaî teşebbüslerle bu ihtiyaçlarımızı olanca azmi ile karşılamaya çalışmaktadır. Netekim muhtaç olduğumuz pulluklar, uç demirleri, çapa ve çayır makineleri ve diğer bir çok aletlerin içerde yapılması için gereken tedbirler alınmış bulunmaktadır. Buna rağmen çiftçiliğin çeşitli işlerini görmüş bir çiftçi sıfatıyla bilirim ve takdir ederimki, araba dingilinden tutunuzda tarla tırmığına kadar pek çok ihtiyaçlarımız vardır. Fakat şurasını da unutmamak gerektirki, içinde yaşadığımız şartlar, tasavvur edemeyeceğimiz şartlardır. Bunu bilerek ve layıkı ile takdir ederek kendi kendimize yetmeğe çalışmamız ve ihtiyaçlarımızı ona göre ayarlamamız bize düşen önemli vazifelerden biridir. Bunu yaparken hatırdan çıkarmayacağımız bir nokta vardırki, o da tarihin her devrinde ve dünyanın her yerinde kendimize kendimizin yettiğidir. Bunu böyle bilir ve millî varlığımızın kaynağını bunda ararsak o zaman emin olunuzki yenemeyeceğimiz bir müşkül kalmayacaktır. Bunu belirttikten sonra şimdide millî kaynaklarımıza geçelim:

Dünyanın bir çok yerlerini görmüş ve diğer yerlerini kitaptan öğrenmiş bir adam sıfatıyla sizi temin ederimki, Dünyada tabii kaynakları bu derece zengin, yer altı servetleri bu derece çeşitli ve toprakları bu derece verimli bir ülke yok gibidir. Memleketimizde Bakır'dan tutunuzda, Demir'e, Kökür'ten tutunuzda Krom'a kadar millî sanayimizin muhtaç olduğu her çeşit yer altı servetleri vardır. Hatta bazı yer altı servetle-

rimiz dünya pazarlarında rekor kıracak bir miktar ve kalitededirler. Memleketimizde yakın bir gelecekte bize yetecek ve artacak miktarlarda petrol'unda bulunduğunu görmekle sevineceğimiz muhakkak gibidir.

Fakat bu yeraltı servetlerinden daha önemli ve onlardan daha verimli bir servetimiz daha vardır, o da üzerinde her çeşit ziraat mahsullerinin yetişimine müsait olan topraklarımızdır. Yurdumuzun yakın bir Jeoloji tarihinde vukubulan Tektonik hareketlerle bugünkü ivicacılı modelini alması yüzünden öyle iklim tipleri ve öyle toprak çeşitleri husule gelmiştir, bunların üzerinde kendi kendine yetişen nebatlar bile başlı başına bir âlem teşkil ederler. Yurdumuzun çeşitli iklim ve toprak tiplerini bulmak için İtalya'nın cenubundan Avrupa'nın şimaline kadar bir seyahat yapmak lazımdır. İtalya'daki kırmızı topraklar ve daima yeşil kalan bitkiler Cenup, Batı ve Şimale doğru kıyılarımızda geniş yerleri süslerler. Orta Avrupa'nın esmer orman toprakları, yeşil orman tipleri Karadeniz kıyılarında yer almışlardır. Macaristan'ın Pannon ovalarında Rusya'nın Hazar kıyılarında ve Sibiry'a'nın münbit ve mahsuldar yerlerindeki bozkırlar ve hakiki hububat mıntakaları İç Anadolu'da mevcuttur. İşte bu tabii ve coğrafik benzeyişler yüzünden yurdumuz malik bulunduğu toprak çeşitleri, nebat birlikleri ve yeraltı servetleri ile bir Kıt'aaya bedeldir. Bunu daha açık söylemek istersek diyebilirizki, Avrupa'da yetişen bütün nebatlar memleketimizde de yetişmektedir. Bu da bizim, böyle bir yurda sahip olmamız bakımından ne kadar talili olduğumuzu gösterir. Şurasını da işaret etmek isterimki, yurdumuzda yetişen bazı mahsuller diğer yerlerde de yetişmekle beraber yurdun kokusunu taşıyan bir özellik gösterirler. Tütünlerimiz, incirlerimiz buna en güzel bir misal teşkil ederler. Bunlar dünyanın diğer yerlerinde de yetişmektedir. Fakat topraklarımızın verdiği lezzet ve özel koku onlarda yoktur. Kaliforniyada büyük dikkat ve ihtimamlarla yetiştirilen incirler bizimkilerin yanında taklit gibi kalırlar. Bu da bize Yurdumuzun iyi kalitede mahsul yetiştirmek kabiliyetinde olduğunu açıkça göstermektedir.

Yurdumuz genişlik bakımından da bize yetecek kadardır. Sahip olduğumuz arazi yuvarlak hesap 800,000 kilometre kareyi bulmaktadır. Nüfusumuzun onsekiz milyon olduğuna göre kilometre kareye 22, 1/2 kişi düşmektedir. Halbuki bu nisbet Almanya'da 140, Belçika'da 262, Fransa'da 76, İngiltere'de 193, Hollanda'da 232 dir. Bu hesaba göre bir kilometre karede Türkiye'ye nisbetle Fransa'da 2, 1/2, Almanya'da 7, İngiltere'de 9, 1/2, Hollanda'da 11, Belçika'da 13 misli daha fazla İnsan yaşamaktadır. Bundan da memleketimizde adam başına düşen arazinin adı geçen memleketlere nisbetle beş on misli daha fazla olduğu anlaşılır. Fakat bu araziden istediğimiz şekilde henüz istifade edemediğimizi söylemek isterim. Memleketimizde mer'a halinde kullumulan arazi pulluk altındaki araziye hemen hemen müsavidir. Son yılların zirai faaliyetleri neticesinde buraların birbirine müsavi olduklarını kabul edebilirizki, bununla da yine mer'a ya tahsis olunan arazinin büyüklüğü göze çarpar. Mer'a ve çayır halinde gösterilen araziden pek çoğununda ziraata elverişli olacağını kabul edecek olursak ziraatimizi bu şeklele daha bir kaç misline

çıkartabileceğimiz muhakkak gibi görünmektedir. Gübreleme, nebat değiştirme ve fennî sulama şekilleri de tatbik edilecek olurlarsa o zaman geniş arazimizin bize çok şeyler vaadettiğini söyleyebiliriz. Yapılan tetkikler bu geniş arazi parçalarını işletmek ve ziraatimizi iki üç katına çıkarmak için memleketimizde kâfi miktarda insan ve hayvan kuvvetinin bulunduğunu da göstermişlerdir. Bu izahlarımla ziraatimizi arttırmak için icabeden tabii imkânların bulunduklarını söylemiş oluyorum. Şimdi de Millî iktisadiyatımızın nelere dayandığını inceleyelim.

Millî iktisadiyatımızın temeli hiç şüphesizdirki, ziraattır. Çünkü nüfusumuzun % 77 sini ziraat ile uğraşanlar teşkil ettiği gibi dışarıya satılan mallarımızın büyük bir kısmını da ziraat mahsulleri teşkil etmektedirler. 1939 ve 1940 yıllarımıza ait aşağıdaki rakamlar bunu açıkça göstermektedir.

Görüldüğü üzere dışarı satılan mallarımızın takriben yüzde 81 ini ziraat mahsulleri teşkil ediyorlar. Bu itibarla ziraatımızı yükseltmek normal şartlar altında bile Millî menfaatımız iktizasındandır. Halbuki bugünkü vaziyet normal şartları aşmış ve çok istifadeli bir şekle girmiştir. Bundan 8-10 yıl önce 50-60 kuruşa satılan Keçiler bugün on misli daha fazlasına satılmaktadır. Bir yıl önce buğday fiyatları 6 kuruş iken bugün iki buçuk misline çıkmıştır. On yıl önce Ereğli'de bir çift Mandanın otuz liraya satıldığını hâlâ unutamıyorum. Bu söylediklerim şundan bundan duyma misaller olmayıp Ereğli ve Karaman pazarlarında gördüğüm hakikatlardır. Bu yüzdendir ki ötedenberi çiftçiliği terketmiş bulunan birçok kimselerin tekrar tarlaları başına döndüklerini görüyoruz. Bunları size yine sizden olan bir çiftçi sıfatile söylerken Millî Şefimiz ve aziz Cumhur Reisimiz İsmet İnönü'nün Millet Meclisi kürsüsünden sizlere yapmış oldukları baba nasihatını hatırlatmayı vazifelerimin başta gelenlerinden sayarım.

Sayın Şefimiz bu hitabelerinde bugünkü fiyatların devamlı olamayacaklarına işaret buyurarak müstahsillerimizi tasarrufa davet etmişlerdi. Bu davetlerine candan icabet edeceğinizi bilerek ve kurak yıllarda başınıza gelenleri düşünerek bu yönden de çok tedbirli olmanızı bilhassa tavsiye ederim.

Sayın yurtdaşlarım:

Yurdumuz çeşitli tabiat parçaları, çeşitli mer'aları ile büyük hayvan sürülerini barındıracak bir kabiliyettedir. Netekim bugün bile hayvanî mahsullerimizin değeri mühim yekûnlara baliğ oluyor. Aşağıdaki rakamlar bunu daha açık göstermektedir.

Sayın arkadaşlarım:

Harbin doğurduğu ağır şartlar insan sabır ve tahammülünün üstüne çıkmışlardır. Bu şartların iktisadî tesirleri yavaş yavaş memleketimizde de hissedilmekte olduğundan bunları azaltmak ve Millî varlığımızı lâyık

olduğu refah ve ferahlığa ulaştırmak için bugünlerde başaracağımız bir çok işler vardır. Bildiğiniz gibi dünya şartlarının ağırlığı altında bütün milletler yıllardanberi görmedikleri bir kışı geçirmiş bulunuyorlar. Kışın erken bastırması ve çok uzun sürmesi yüzünden güzlüklerimizi bize büyük kazançlar temin edecek bir nisbet ve vüs'atte ekemedik. Fakat bu demek, şu demek değildir ki ekilen yerler bizi tatmin etmiyecek kadar az bir vüs'atte olsunlar. Fakat Hükümetimizin dileği sadece bu değildir. Hükümetimiz ve Partimizin dileği, milletimizi bugün geçirdiği şartlardan daha iyisine kavuşturmak ve ele geçen bu fırsattan istifade ederek Köylümüzü refaha kavuşturmaktır. Bunun için Hükümetimiz, tohumlukların dağıtılması, ucuz kredi temini, Patates ekenlere dönüm başına iki lira Pirim verilmesi gibi müessir tedbirler almıştır. Sırası geldikçe ve icabettikçe milletimizin menfaatına uyacak her çeşit tedbirleri alacağından hiç şüphe etmemeliyiz.

Bu itibarla istihsalimizi arttırmak ve yazlık ekimini iki üç katına çıkarmak için elden gelen gayreti esirgememeliyiz. Bunda sizin de ziraî ve iktisadî yönlerden büyük menfaatleriniz vardır. Müsaadenizle bunları da kısaca anlatayım :

Takdir buyurulacağı üzere iklim şartları kurak olan yerlerde tek mahsul ekmek ve bütün ziraat mahsullerini bir mevsime sığdırmak doğru değildir. Yılların verdiği tecrübelerle bunu çiftçilerimiz de çok iyi bilirler. Bundan başka yazlık mahsuller, kışlık mahsullere nisbetle oldukça yüksek bir kâr ve menfaat temin ederler. Bazı çiftçilerimizin yıllardan beri yalnız Patates, Mısır veya Fasulye gibi yazlıklara ehemmiyet vermeleri bunlardan daha fazla kâr temin etmelerinden ötürüdür. Bütün bunlardan başka yazlık mahsullerimizden bir kısmı ve meselâ Patates, Mısır, Darı ve bunları takiben Fasulye, Nohut ve hattâ Bakla aslı iâşe maddelerini teşkil ederler. Bunlardan istihsalı maddî menfaatleriniz icabından olduğu gibi sınırlarımızı bekliyen kardeşlerimizin ve çocuklarımızın muhtaç oldukları gıda maddelerini yetiştirmek bakımından da Kutsal ve Vatanî bir vazifedir. Mısır, Patates, Darı, Nohut ve Fasulye ekimini arttırmak için burada çok müsait yerler vardır. Esasen her çiftçi burada kâfi miktarda bu gibi mahsulleri ekmek ve yetiştirmek ister. Bu mesele onun âdeti ve an'anesi haline gelmiştir. Bunun için vakit ve zamanında arklarınızı temizlemeniz, tarlalarınızı hazırlamanız ve su israfına sebebiyet vermiyecek şekilde tavalara ve tahtalara ayırmanız lâzımdır. Buralarda suyu israf etmek, kendinize ve komşunuza fenalık etmek demektir. Bu mesele artık ferd dâvası olmaktan çıkmış ve memleket dâvası olmuştur. Onun için akar suların mümkün mertebe israf edilmemesi için arkların ve su yollarının temiz tutulmasına dikkat etmeliyiz.

Bu gibi sulak yerlerden başka buralarda sulanmayan yerler de vardır. Fakat her aile ister ve zahmetine katlanırsa taban suyu yakın olan tarlalarda kendi ihtiyacını karşılayacak kadar Mısır, veya kuru sebze alabilir. Bunun için ufak bir kuyu açmak ve hayvanlarla çevrilen dolaplar yapmak kâfidir. Bu işi İstanbul sebzecileri yıllardanberi yapmaktadırlar. Bu usule Çumra civarındaki çiftçilerimizin başlamış olduklarını görmekle

seviniyorum. Fakat her nedense buralarda ötedenberi bu işlere karşı ilgisiz kalınmıştır. Çıplak ovalarda, sayısız köylerimizde hâlâ ağaç namına bir şey yoktur. Yazın sıcak günlerinde bir gölge bulmak için duvar diplerini aramaktayız. Avrupa'nın birçok yerlerinde yağışın yüksek olmasına rağmen büyük masraflar ve zahmetler ihtiyar ederek ora çiftçileri daha derinlerden su alırlar, ve bununla sebze ihtiyaçlarını temin ederler. Bu imkânlar burada da vardır. Mısır, Nohut ve Fasulye gibi mahsulleri sulak olmıyan yerlerde de ekebilirsiniz. Vaktinde hazırlanan ve bu suretle kış yağmurlarından faydalanan kırac yerlerde yetişen Kavun ve Karpuzlar bunun misalidirler. Nitekim Karaman'ın Karadağ eteklerindeki bazı köylerde çiftçilerimiz bu usule alışmışlardır. Bu misallerden diğer köylerimizin de faydalanmaları tavsiyeye değer.

Sayın hemşehrilerim,

Bu mevsimde önemle ele alacağımız işlerden birisi de hayvanlarımızın kışın muhtaç olacakları yemleri şimdiden düşünmektir. Hayvancılığın memleketimizin iktisadiyatında ne önemli bir gelir teşkil ettiğini ve hele Konya ve kazalarında hayvancılığın ve bilhassa Koyunculüğün ne kadar kârlı olduğunu bilmiyen yok gibidir. Eski koyun tüccarlarının en zenginlerimiz olduğunu söylersem belki de hata etmemiş olurum. Çünkü buralar bu faydalı mahlukların üremeleri için her türlü şartlara maliktir. Kokulu yavşanların kapladığı ve sayısız koyun sürülerinin otlandığı mer'alar dünyanın diğer yerlerinde yok gibidir. Fakat buna rağmen «ne sürüsünü çoğaltan çiftçilerimizin Karun olduklarını görürüz, ne de sürüsü mahvolan çiftçilerimizin süründüklerini duyarız.»

Demek ki tabiatın cömertliği ve kazanç yolunun masrafsızlığı yüzünden sürüleri mahvolan çiftçiler birşey kaybetmiyorlar. Karun olmıyanlarımız da sürülerini «saldım çayıra Allah kayıra» diyerek doğrudan doğruya tabiata ve kışın aman bilmez kucağına terkettikleri için ilerleyemiyorlar. Bence bunun ikisi de hatalıdır. Ve bunun hatalı olduğunu çiftçilerimiz çok iyi bilirler. Bence bunu böyle yapmaktansa ya çoğalan sürüden her sene bir kısmını satarak parasını Bankaya yatırmak veya hutta çoğalan sürünün yiyeceği yemi ve barınacağı çardağı vaktinde düşünmek gereklidir.

Bildiğiniz gibi bundan on yıl önce geniş ölçüdeki bulaşık hastalıklar yüzünden telef olan hayvanlarımızın sayısı bir haylıyı bulmakta idi. Cumhuriyet Hükümetimizin bu sahadaki sistemli ve bilgili çalışmaları sayesinde on yıldanberi sığır vebasının (vebayı bakarı) kökü kesilmiş, koyun çiçeği, Şarbon, Kelebek, Şap ve diğer birçok hastalıkların sebepleri ve ilaçları bulunmuştur. Bugünkü günde memleketimizde sığırlarda, koyunlarda, atlarda, köpeklerde ve tavuklarda görülen birçok hastalıkların tedavisine yarayan 20 çeşit ilaç ve seromlar yapılmaktadır. Görülüyor ki Cumhuriyet idaremiş bu sahada da gelirimizi arttırmak ve hayvanlarımızı korumak için elden gelen her gayreti esirgememiştir. Bunun için bizim de kendi kâr ve menfaatlerimizi düşünerek hayvanlarımızı yemsizlik, ahırsızlık ve ağılsızlıktan ve onları kendi kendine ye-

tişen otlar gibi yetişmek ve gelişmekten kurtararak bize büyük menfaatler temin edecek şekillerde üretme ve yaşatmağa çalışmamız lazımdır. Bu vesile ile buralarda güzelce yetişen, yonca gibi, burçak gibi, ve sulanmayan yerlerde Koringa gibi yem nebatlarının ekilmesine de dikkat edelim. Yonca ve Koringa tohumları Ziraat Vekâletince temin edilmiş, ve çiftçilerimizin istifadesine arz edilmiştir. Dileyen er bunları da kolayca temin edebileceklerdir. Bundan başka kemâle gelmiyecek yerlerde yemlik mısır ekmek ve bunları kurumağa yüz tutarken dererek samanlık-larda depo etmek faydalı olur.

Bu sıralarda ele alacağımız tedbirlerden birisi de bahar mevsiminin gelmesi dolayısıyla akar sularımızın boşu boşuna akıp gitmelerine meydan vermiyerek çayırliklarımıza ve köslerimize akıtarak buralarda dermeğe müsait otların yetişmesine imkân vermemizdir. Böyle yerleri korur ve otlarını vaktinde derersek yemlik ihtiyacımızın büyük bir kısmını temin etmiş oluruz. Anbarlarımızda ve samanliklarımızda yapacağımız tasarruf gibi mer'alarımızın iyi ot yetiştiren yerlerinde de tasarruf yap-malı ve buraları korumalıyız.

Sayın arkadaşlar,

Kış mevsimi geçmiş ve biz çiftçiler için mühim bir çalışma başlan-gıcı vadeden bahar mevsimi gelmiştir. İlk bahar güneşinin tesiriyle bi-zim gibi tarlalarımız da ısınmaktadır. Bunları, tava gelir gelmez ektikten sonra yapacağımız mühim işlerden birisi de pulluk girmemiş veya yıl-lardan beri işlenmemiş yerleri açmaktır. Bu gibi yerleri sürmeden önce güzelce temizlemek, çalılarını ve sazlarını kesmek, kayalarını ve taş-larını ayıklamak, sularını akıtmak lazımdır. Bunları yapmışsanız, tava gelir gelmez hemen sürebilirsiniz. Sürme işini yaz aylarına bırakmanız doğru değildir. Çünkü o zaman hem fuzulî masrafa ve hem de zahmete girmiş olursunuz. Bir kere tarlanızın sürülmesi güçleşir, sonra da tar-ladan kerpiç gibi kesekler çıkar. Onları ufalamak ve dağıtmak için çok büyük emek ister. Bütün bunlardan başka tarlanın suyunu da kaçırmış olursunuz. Halbuki bunun, Konya ve kazaları için çok büyük önemi var-dır. Çünkü buraları kurak iklim şartlarına malik olduğu için bir sene zarfında yere düşen yağmur ve kar sularından istifade etmemiz lazımdır. Konya'ya bir sene zarfında 240, Karaman'a 370, Beyşehir'ine 500, Akşehir'e de 400 milimetre yağmur düşmektedir. Şu hale göre Konya'ya düşen yağmur ve kar suları hiç akmamış ve buharlaşmamış olsalar, yer yüzün-de ancak bir karış yüksekliğinde bir su tabakası husule getirirler. İklim şartlarının bu kısırlığını göz önünde tutarak çok dikkatli olmamız lazımdır. Bunun için de müracaat edeceğimiz bir tek vasıta senelik yağıştan faydalanmak ve onu mümkün mertebe toprakta depo etmeğe çalışmaktır.

Buda ancak açmalarımızı ve nadaslarımızı vakit ve zamanında açmak, onları otlandıkça timar etmekle kabildir. Bunun için en müsait zaman Mart ve Nisan aylarıdır. Bu işi Mayısın ortalarına kadar da devam ettire-biliriz. Açmalarımızı bu zamanlarda yaparsak hem toprak kolayca dağılır ve hem de kış rutubetinin büyük bir kısmı toprakta kalır. Açılan tarla-

1939 — 1940 yıllarına ait ihracat maddeleri kıymeti.
Rakamlar üç sıfır ilâvesiyle okunacaktır (Lira).

	1939	1940
Kuru ve yaş meyvalar		
Tütün	19872	15402
Kuru sebze	38924	24233
Pamuk	2602	2924
Tiftik Yün, Keçi kılı, İpek ve koza	4179	8130
Hububat	13086	11005
Deri, Barsak, Balık	6877	9767
Afyon, Palamut, Zeytinyağı, yumurta, Halı-kilim	7406	4523
Kömür, Krom	9376	13704
Canlı Hayvanlar	5877	4031
	1274	2444
	109473	96163

Görüldüğü üzere ihrac mallarımızın takriben yüzde 95 ini Ziraat mahsulleri ve onunla bölünmek bilmez bir küle teşkil eden hayvanî mahsuller teşkil etmektedir.

İTİZAR ve TASHİH — Geciken üç dergimizin bir ay içinde yetişt-i-rilmesine çalışılırken (48) sayılı Dergide (27) inci sayfanın (20) inci satırındaki «bulunmamaktadır» kelimesinin siliklik yüzünden «bulun-maktadır» kaldığını gördük. Tashih ve itizar ederiz.

“Mecmua,”

ları yaz aylarında pullukla sürerek toprağın altını üstüne getirmekten çekinmeliyiz. Bu suretle toprağın rutubetini kaçırmış oluruz. Açılan tarlayı otlandıkça kaz ayakları ile sürmeliyiz. Bunlar yoksa Borana da bu işi görebilir. Fakat pulluk ile çevirmek doğru değildir. Açmaların üzerine Nohut ekmek veya buralarda âdet olduğu gibi yeşil mısır ve bostan ekmek faydalı olur. Bu suretle hem tarlayı Sonbahar mevsimine kadar işlemiş ve hem de üstünden bir mahsul almış olursunuz. Yalnız açılacak arazide dikkat edilmesi lâzım gelen bazı noktalar vardır. Müsaadenizle onları da sırasıyla gözden geçirelim. Bazı yerlerde toprağın içinde kolayca eriyen maddeler vardır. Bunlardan toprakta okadar çok bulunurki bu gibi yerlerden kurak senelerde mahsul almak kabil olmaz. Bunlara bazı yerlerde Çorak adını verirler. Yağışlı yıllarda iyi mahsul veren çoraklar kurak senelerde ve hele vaktinde yapılmamış ve iyi işlenmemiş tarlalarda kötü mahsul verirler. Bundan on iki yıl önce Karaman çiftçileri böyle yerleri ekmişler ve kurak senelere isabet etmesi yüzünden büyük zarar görmüşlerdir. Buraları umumiyetle kurak, çorak ve her yağmurdan sonra güneş açınca toprağın yüzünde beyaz bir çökelek (rusup) husule getiren yerlerdir. Mümkün olduğu taktirde ve diğer yerlerin mevcudiyeti taktirinde bu gibi yerleri mer'a halinde bırakmak ve diğer yerleri açmak faydalı olur.

Kayalık arazide ve sathı bir toprak tabakasıyla örtülmüş olan kırlarda bayırlarda ve yamaçlarda da açma yapmak doğru değildir. Buraları çabuk kurur ve üzerindeki mahsulleri kurak senelerde yetiştiremezler. Hele buralarda Çamlar, Meşeler, Ardiçlar varsa, buralarını açmak şöyle dursun bilâkis korumak gerektir. Aksi taktirde hem bölgenizin yeşil örtüsünü kaldırmış ve hem de kuraklaşmasına sebebiyet vermiş olursunuz. Bu mevsimde yapacağımız işlerden birisi de nadaslarımızın işlenmesidir. Nadas demek üzerinden mahsul aldığımız bir tarlayı ertesi yılın ılıkbaharına kadar boş bırakmak ve dinlendirmek demektir. Memleketimizin bazı yerlerinde ve meşelâ Adana, İzmir ve Karadeniz kıyılarında nebat değiştirme usulü dedikleri ziraat tarzı vardır. Yani mahsul kaldırıldıktan sonra tarla boş bırakılmayarak üzerine başka mahsul ekilir. Fakat oralarda iklim şartları müsait olduğundan mahsuller de çeşitlidir. Halbuki buralarda iklim şartları kurak olduğundan toprağın dinlenmesi lâzımdır. Çünkü topkâk üzerinden mahsul alındığı için bazı cevherlerini kaybeder. Bu cevherlerden birisi su, diğerleri de kayaların dağılmasından husule gelen mağdeni maddelerdir. Yapılan etüdler topraklarımızda mağdeni maddelerin kâfi derecede bulunduğunu göstermektedir. Fakat su ihtiyacımız büyüktür. Çünkü mahsul kalktıktan sonra toprağın suyu da azalmaktadır. Bunun temini için ya akar sulardan istifade etmemiz veyahutta senelik yağıştan faydalanmamız lâzımdır. Bu da ancak tarlamızı nadasa bırakmakla kabildir. Şu hale göre mahsul kalktıktan sonra tarlalarımızı olduğu gibi bırakmalıyız. Esasen buradaki çiftçilerimizin yaptıkları iş de bundan ibarettir.

Yalnız bildikleri ve fakat bir türlü tatbik edemedikleri bir şey varsa o da nadaslarını vakit ve zamanında sürmemeleri, yani tarlaya erken

çıkamamalarıdır. Nadas yapmanın ve tarlaya çıkmanın en iyi zamanı Mart ve Nisan aylarıdır. Açmada olduğu gibi bunu da Mayıs ortalarına kadar uzatmak mümkündür. Biz buna «saman nadası» deriz. Bunu bil-meyen çiftçilerimiz yok gibidir. Fakat ya güzlüklerimizi vaktinde ekip bitiremediğimiz veya samanlığımızda ve anbarımızda hayvanların yiyeceği kalmadığı için bunu bir türlü vaktinde beceremeyiz, ve hayvanlarımızı çayırda kuvvetlendirdikten sonra tarlaya çıkarız ki, bu usul çok yanlıştır. Çünkü, gün dönümünden sonra yapacağımız tarlalar kesekli olur. Onları ufalamak ve dağıtmak müşküldür. Sonra da tarlanın suyunu kaçırmış oluruz. Bunun da ne kadar önemli olduğunu söylemiş bulunuyorum. Bunun için yazlıklarımızı eker ekmez hemen tarla yapmağa, nadasları-mızı açmağa başlamalıyız. Bunu yaptıktan sonra nadasları otlandıkça sürmek lâzımdır. Fakat sürme işini hiç bir zaman pulluk ile yapmama-lıdır. En iyisi kaz ayağı denilen âletleri kullanmalıdır.

Bu suretle hazırlanan tarlalar Teşrin ayı başlarında ekilmelidirler. Bu böyle yapıldığı taktirde ekilen tohumlar toprak altında ve kıştan kalan gönen ile cücüklenirler ve ilk yağmurlar düşer düşmez hemen yüze çıkarlar. Böyle ekilen ekinler kışa kuvvetli ve gürbüz girerler. Bahar gelir gelmez köklerini derinlere salarak boy verirler. Halbuki daha geç ekilenler kuvvetlenmeleri için büyük zaman isterler. Diğerleri ise ku-raklık basmadan kuvvetlendikleri ve başağa kalktıkları için kendilerini kurtarmış olurlar. Bu usul yıllardan beri Ankara ve Eskişehir istasyon-larında tecrübe edilmiş ve müsbet neticeler alınmıştır. Netekim iyi mah-sul veren güzlüklerimiz ve Halazdalarımız da bunu göstermektedir. Halazdalar bildiğimiz gibi arpa tanelerinin hasat esnasında tarlaya dö-külmesinden husule gelirler. Bunlar erkenden toprağa gömüldükleri için kendilerini kurtarıyorlar. Zaten atalarımız «Tanen'in toprakta yılını geçirmesini tavsiye etmezler mi?» idi.

Bunun için tarlalarımızı vaktinde işler ve vaktinde ekersek ziraat işinde çok kârlı çıkarız. Demiri nasıl tavında dövmek lâzımsa tarlayı da tavında işlemek ve vaktinde ekmek lâzımdır.

Aziz hemşerilerim,

Size burada Yurd içinde özel bir mevkii olan bölgemizin tabii şartla-rının hububat ziraatine müsait olduklarını gerek dünyadan ve gerekse Yurd içinden misaller getirerek belirtmeğe çalıştım. Bu suretle Partimizin bana verdiği şerefli ödevi yapabilmişsem kendimi bahtiyar sayarım. Sözlerimin ve dileklerimin içten ve özden geldiklerini söylemeği fazla bulurum. Yalnız şurasını tekrarlamaktan kendimi alamıyacağım. Sizin gibi ben de bahar kokusunun sindiği ve tarla kuşlarının uçtuğu tarla-lara karşı aynı sevgiyi taşıyım. Sizin gibi hem tarlada çalışmış hem mektepte yetişmiş bir çiftçi sıfatıyla muvaffak olmanızı, ve bölgenizi dünyanın başka yerlerinde gördüğüm yerler gibi mamur kılmanızı can-dan dilerim.

Bildiğiniz gibi bir kaç yüzyıllık ihmaller yüzünden yurdumuz bay-kuşların tünediği bir ören haline gelirken Avrupa milletleri büyük sanayi kurmak, Mağdenlerini ve tarlalarını işletmek suretiyle büyük servetlere sahip oldular. Dünya servetlerinin akıp gittiği bu memleketler dünyanın yalancı cennetleri haline geldi. Halbuki tabii servetleri ve tabii güzellikleri ile dünyanın en hakiki cennetlerinden olan yurdumuz im-paratorluğun kötü idaresi altında harabezare döndü. Bunun neticesi ola-rak Maarifimizin, Nafiamızın, Ziraatımızın, Sanayimizin ve Ticaretimizin yardım isteyen bütün işleri Cumhuriyet idaresinin omuzlarına yüklendi.

Bildiğiniz gibi Cumhuriyetimiz daha yirmi yaşına basmadığı halde memleketimizde ancak Asırların yaratabilecekleri İlim ve İrfan müesse-seleri, Kültür evleri, Fabrikalar, Mağden işletme ve arama müesseseleri kuruldu. Yurdumuzun uzak köşeleri demir ağlarla bir birine bağlandı. Bugün temiz ve rahat vagonlar içinde 24 saatte Sivas'tan Ankara'ya gidi-yoruz. Millî Savaş yıllarında bu mesafeyi büyük zahmet ve masraflarla on beş günde kat edenlerin ve bu uzun yolculuğun türlü zahmetlerini anlatanların sayısı pek çoktur. Bu sebepten mütalealarımızı yürütür ve muhakememizi işletirken «nereden başladığımızı ve nerelere geldiğimizi» soralım!. O zaman emin olunuzki, yapıcı azmimiz bizi bir kat daha kam-çılacak ve bizi muvaffakiyetten muvaffakiyete götürecektir.

Bunu bilerek azimle, güvenle ödevimizi yaparken Millî Şefimizin çev-resinde çelikten bir çember yaparak mes'ut ve bahiyyar olmağa çalışalım.

KONYA SULAMASININ KAHRAMANI

KURUKAFA

Yazan : KEMAL TURAN

Isparta Mob'usu

Konya'nın Hayıroğlu Köyünde bir «Kuru kafa» vardı. Bu, âşık Kerem'in sevgilisi Aslı'yı sorduğu gözleri çukur, dişleri sırtmış, yerlerde yuvarlanan bir külçe kemik değildi. Eski masalların Kerem'i sağ olup elli yıl önce Hayıroğlu Köyüne uğramış olsaydı karşısına, o daha sazını eline almadan kendisininkinden kuvvetli bir aşktan bahsedecek dipdiri birisi çıkacaktı. Bu adama Köyde kimbilir hangi sebeple Kuru Kafa demişlerdi. Ancak Anadolu Köylerinde ve Kasabalarında bir hareketi, bir sözü veya herkesten ayrılan bir gidişi yüzünden herhangi bir sıfatla adlandırılmış insanlar çoktur. İhtimal bizim kahramanımız da doğru ve iyi bildiğine inanmakta ve aksine söylenenleri cevapsız bırakmakta, aldırmamakta ısrar ettikçe bu adı almıştı. Niçin bu hükümü verdiğimizizi anlatmaya çalışalım.

Hayıroğlu, Konya'nın Çumra Ovasındaki Köylerden biridir. Burada ekilen topraklar, yağışlı yıllarda Bozkır'dan gelen küçük Çarşamba (eski adı Tavşan çayı) çayıyla sulanırdı. Çay ancak dört ay (Nisan'dan Temmuz'a kadar) su verir sonra kururdu. Geniş Çumra Ovası az yağmurludur. Kış yağışlı olmaz, Çarşamba Çayı su vermezse iyi bir mahsul almak güçleşirdi. Böylece çiftçi, ekim gününden hasada kadar acı bir tevekkül içinde ömür geçirir, birçok aylar gözü ufukta yağmuru, Çarşamba Çayı yatağında suyu arardı.

Yayla Anadolu'da kurak yıllar çokluk birbirini takibeder. Köylerde bütün ihtiyatlar tükenir, nerede ise açlık başlayacaktır. Artık yayla gençleri taşrada ırgatlıkla hayatlarını kazanmaya ve Köyde kalanlara bir şeyler göndermeye mecburdurlar. Bu sıkıntılı yaşayış gerçi bir gün değişir; fakat mahrumluk yıllarının acılarını unutamayan yayla halkı için ihtiyatlar ayırmak, muhtemel bir felâkete hazırlanmak lâzımdır. Bol yılların neşesi, kurak devirlerin acısını asla unutturamaz.

Eskiler, sık sık kuraklık çeken Hayıroğlu Köyünün bulunduğu Çumra Ovası için, talihin ara sıra şöyle müstesna bir

lutufta bulunduğunu görmüşlerdir. Çok kar düşen yıllarda hayli uzakta olan Beyşehir gölünün suları taşıyor, gelip ovanın öbür tarafındaki Sugla gölünü kabartıyor. Bu kabarma bazan o dereceyi buluyorki sular aradaki Balıklı boğazını aşip Çumra Ovasında Çarşamba Çayıyla birleşiyor. Artık bu müstesna yılda tarlaları kana kana sulamak mümkündür.

Çumra Ovası halkına on, onbeş yılda bir gülen talih bu güzel oyununu kimbilir kaç yüz yıldanberi tekrar edip duruyordu. Ancak ovadakiler için, gönüllerde ümit, talihin uzun fasılalı gülümsemesini beklemekten başka yapılacak ne vardı? Kışın çok karlı olması kimsenin elinde değildi. 120 kilometre uzaktaki suları taşıyıp getirmeye ise insan takati yetmezdi. Hayıroğlu Köyünden Kuru Kafa böyle düşünmüyordu. O diyordu ki: sular, biraz kabarcınca Beyşehir gölünden Sugla gölüne gelip Balıklı boğazını da aştığına göre arada açılacak derince bir su yolu ile fazla kış beklemekten de Çumra Ovasını sulamak kabildir. Bu düşüncenin humması içinde Kuru Kafa Beyşehir'le kendi köyü arasında kimbilir ne kadar dolaştı. Kurak günlerin acısı içinde birer ümit kaynağı olan Beyşehir ve Sugla gölleri kıyılarına koşarak kimbilir hangi uzak hulyalara kapıldı... İdi.

Yüz yirmi kilometre uzunluğunda, kanal demiyelim, basit bir su yolunu açmak için ne kadar insan kaç gün çalışmalıdır?.

Hayıroğlu Köyü halkı yalnız başlarına bunu başaramazlar. Sudan faydalanacak komşu köylerin de katılması lâzım. Halbuki bir köyü bile neticesi kestirilemeyen bir teşebbüse sürüklemek kolay değildir. Köy içinde birçok toprak, su ve sınır kavgaları olduğu gibi köyler arasında da bazı çekememezlikler vardır. Kuru Kafa bunları bilmez değil. Ancak muvaffak olursunsa bütün ova için kazanç büyük. O, bunu duyurmak ve yakın köyleri de çalışmaya sevk etmek kuvvetini kendinde bulmuştur. Âşık Kerem'in hayatını yoluna koyduğu Aslı'sı gibi Kuru Kafa da bütün gücünü bu işe vermiştir. 1900 yılının Yazında yüzlerce İnsan ovada Kuru Kafa'nın gösterdiği yerleri kazıyorlar, topraklar iki yana atılıyor. Birkaç yılda Beyşehir gölü suyu Çumra Ovasına akıtılacak.

Konya Vâlisi Ferit Paşa kazaları dolaşmaya çıkmıştır. Beyşehir ve Sugla gölleri arasında Kuru Kafa'nın çalıştırdığı insanlara rastlıyor. Yapılanları görüyor. Söylenenleri dinliyor. İş gerçekten büyük. Ne kadar azimli olurlarsa olsunlar birkaç köy halkının başaracağı iş değil. Vilâyet merkezine dönüşte Ferit Paşa

Sadrazam oluyor, İstanbul'a gidiyor. Ancak Kuru Kafa'nın hemşerileriyle giriştiği büyük iş bir türlü zihninden çıkmıyor. Anadolu - Bağdat demiryolunun uzatılması imtiyazını bir ecnebi gruba verirken, Beyşehir gölünden alacak sularla Çumra Ovasının sulanmasını şart koşuyor. Birçok etütlerden sonra 1907 yılında işe başlanıyor. 1914 te bitiriliyor. Harcanan para 850 bin altındır. Kuru Kafa'nın bir ova halkını nasıl uzun ve külfetli bir işe başlatabildiğini bu rakamlar gösteriyor. Bu kahramana hayranlığınızı arttıracak bir şey daha ilâve edelim: Ecnebi Şirket Mühendislerinin birçok âletlerle ölçüp biçerek kazdırdığı kanallar, Kuru Kafa'nın eğri sopasıyla gösterip açtırdığı su yollarıyla ya muvazidir yahut biribiri üzerine düşüyor. Cumhuriyet Mühendisleri şimdi bu kanallara (Kuru Kafa) nın adını vermişlerdir. Rejimimizin kıymetbilirliği bu kadarla kalmış değildir. Kuru Kafa kanalları, yeni ıslahlarla yakında, eski tesisatın üç bin hektarı yerine, on iki bin hektar sulayacak.

Türk köyünde yetişen bir zekâ, tabiat hadiselerini seziyor, arasında yaşadığı insanların yalnız acılarını değil, iradelerini de kendinde topluyor. Büyük uzun bir işe girişiyor. İşte Türkiye'de ilk fennî sulama tesisinin kurulmasına hizmet eden adam. Gerçi Kuru Kafa'nın hemşerileriyle başladığı işi yabancı bir Şirket devam ettirmiştir. Ancak onu tamamlıyan gene Cumhuriyet oluyor. Böylece Hayıroğlu köyünde elli yıl önce doğan fikir, tam inkişafını Ankara'da buluyor.

Çumra sulaması, zamanın Sadrazamının yabancı bir Şirkete birçok imtiyazlar karşılığında zorla kabul ettirdiği bir iştir. Cumhuriyet yıllarına gelinceye kadar imtiyazla da olsa başka bir sulama teşebbüsü yapılamamıştır. Bu hal bize sulama tesislerinin zorluğunu ve Kuru Kafa'nın nasıl müstesna bir işe önyak olduğunu gösterir.

Konya'nın Hayıroğlu köyünde yetişen kahraman ne bir mevkî ve ne de bir zamanın mahsulüdür. Türk Milleti kasabada ve köyde hakikî tabiriyle birçok (Diri kafalar) yaratır durur. Kasaba ve köylerimizde ise bu diri kafaların yapacağı birçok ufak su, köprü, yol işleri vardır. Ve diri kafaların başladıkları işler için bir yandan imtiyazlar vererek yabancı firmaları zorlamıya da hacet yoktur. Bu ölçüdeki işleri Devlet başarıyor. Diri kafalardan beklediğimiz elli yıl önce Hayıroğlu köyündeki teşebbüsün sıcaklığı ile işe sarılmaktır. Bütün iyi teşebbüsleri ilerleten rejimimiz onları da muvaffak kılacaktır.

CÖNKLER — ÂŞIKLAR. 6

ÂŞIK MUSLU

Yazan: Emekli Öğretmen

I. ACZI KENDİ

Hususî kütüphanemizde olan (3) No. lu cönkte (4) tane türküsüne rasladığımız Âşık Muslu'nun nereli olduğuna dair bir işaret yoktur. Yalnız cöngün altıncı sayfasında yazılı türküsünün (9) ve (11) inci beyitlerinde şöyle:

Hasan dağından yalnız aştım
Kızılırmak yol virdi geçtim
Bir şahinim daldan uçtum
Eş kır atım eş durma yürü

Gül şehrine yaptım yuva
Solunca o Çukur ova
Olur her iş gelince tava
Eş kır atım eş durma yürü

dediğine göre (Gül şehri) ki Kırşehir, Niğde veya civarlarında yerleştiğini bildiriyor. Ve yine bu cöngün (7) inci sayfasında okunması güç bir türkünün alt kıyısında Viranyalı Muslu Mehmet ibaresi görülmekte isede bu da bir hükme değmemektedir.

Görülüyorki Anadoluda yetişen bu gibi âşıkların adı sanı, şiirleri, gezindikleri yerlerde elden ele cönklerde kalmış...

Büyük şehirlerde paytahtlarda padişahlara vezirlere yakın yerlerdeki şairlerin isim ve yaşayışları son zamanlarda ancak tercümeihal kitaplarına geçebilmiştir. Bunun için âşık Mus-

lunun ele geçen eski cönklerdeki türkülerinden nerelerde dolaştığı oldukça sezilmektedir.

Bu gibi halk şairleri daima halkın dili, halkın yoluyla hareket ettiklerinden öyle tamtıraklı unvan gösterişlerinden tab'an uzak ve sâde yaşamışlar, zemin zamanın ilhamıyla muhitlerini şenlendirmişlerdir ki aşağıda örneğince yazılan türkülerde bu ima bellidir. İşte birinci türküsünün tamamı şudur. Dinleyelim :

Es nazlı yel sende es
Garip yigit bağrına bas
Pes ey felek sanada pes
Eş kır atım eş durma yürü

Türk İlidir İlim aslım
Yigit oğlu yigit neslim
Eglen boran (1) olmam teslim
Eş kır atım eş durma yürü

Yolum benim Uguzun yolu
Yigitligim alnımın teri
Yolum uzak kalmam geri
Eş kır atım eş durma yürü

Nerde ey Yurt kızın oban
Kande gitmiş yigit baban
Yok çadırlar kande Aban (2)
Eş kır atım eş durma yürü

Hasan Dağından yalnız aştım
Kızılırmak vol virdi geçtim
Bir şahinim daldan uçtum
Eş kır atım eş durma yürü

Gülşehi'ne yaptım yuva
Solunca o Çukur ova
Olur her iş gelince tava
Eş kır atım eş durma yürü

(1) Boran = Fırtına

(2) Aban = Hemşiren, ablan

Bir sü virin Musluya kızlar
Bağrım yanık cigerim sızlar
Acap nerde yok Uguzlar
Eş kır atım eş durma yürü

Bundan eyi anlaşılıyorki Muslu Osmanlı akınlarının ilk devri adamlarından bir Halk şairi olsa gerektir. Şu türküsünde oldukça canlı bir sezgi fikre yansımaktadır. (cö. 3 s. 12)

Türkü

Keşiş-dağı çemenlerin solmazmı
Koç yigitler sende murat almazmı
Seni seven akın akın gelmezmi
İnle kaval inle gayrı yerindir
Sana dirim sana! Elmas-Kayası!..
Çevren dolu şirin Türkmen Mayanı
Top saçlı gümüş göğüs Saya'sı
İnle kaval inle gayrı yerindir

Kara-Koyun, Ak-Koyun sürümüz
Daha çoktur arkamız hem gerimiz
Geze geze bulduk gayri yerimiz
İnle kaval inle gayrı yerindir
Süre süre uzaklardan dolaştık
Hak murada biz birlikte ulaştık
Bağrımız Tunç biz felekle savaştık
İnle kaval inle gayrı yerindir

Keşiş dağı Muslu yeri nazlı dağ
Her yanları elmalıktır şirin bağ
Sular akar şırıl şırıl solu sağ
İnle kaval inle gayrı yerindir

Muslu'nun bu türküsü tarihi olduğu kadar büyük bir anladiş ve anlayışı da içine almıştır. Beşinci beytinde :

Kara-koyun Ak-koyundur sürümüz
Daha çoktur arkamız hem gerimiz
Geze geze bulduk gayrı yerimiz

deyişi, Bursa fethinin şanlı devirlerini çok açık ifade ediyor ki işte o vaktin nağmeleri bile benliğinin ün ve şanını haykırıyor. İstilahcılar devrinde bu gibi sâde türkülere ve saz âşıklarına değer verilmediğinden ancak Halk arasında derneklerde sohbetlerde istekle çalınmış çağrılmış... cönklere geçmiş.? Fakat gün geçtikçe işte böyle bucaklarda kısılmış kalmış olduğuna şüphe var mıdır.

Yukarda dediğimiz gibi bir muhiğin şairinin ağzı ne ise şöhretinin durumu da odur. Bakınız şu beyitlerinde ;

Süre süre uzaklardan dolaştık
Hak muruda biz birlikte ulaştık
Bağrımız Tunç felekle savaştık
İnle kaval inle gayrı yerindir

Ey..! okuyucu görüyormusun...? düşün ve incele... Şairin yüreği nereden dem vuruyor?.

Ey aziz Irkım, eyi anla; israf, içki, moda gibi sefahate yer verme!. Bunlara yer verenleri zaman ve tarih bize gösteriyor ve daima gösterecektir. Bakınız : âşık türküsünün ikinci parçasında sâde ve metin Irkının, saf ve temiz dilberlerini Elmas Kayasına htiap ederek: (Çevren dolu şirin Türkmen mayası) (Top saçlı gümüş göğüs Sayası) diye canlı kılıkta amıyor. Buradaki (saya) Türklerde kadınların geydiği Al Çuhadan bir sıktırmadır ki yakası kendi el işlemeleriyle işlenmiş şimdiki tabirle bir Buluz... Türk kız ve gelinlerine mahsus bir Mintan'dır.

İşte sıktırmanın yakadan göğse doğru inen bu işleme kenara saya deniliyor. Hâlâ Dağ köylüklerinde bu sıktırmaları kız ve gelinlen giyerler. Öyleki köy dilberlerinde ciddî ve çok ahenkli bir görünüşü vardır. Bunun giyiminde tenâsüp için sıhhi durumlar olduğunu öğretmenlik hayatımda en yaşlı köy ninelerinden öğrendim. Birincisi, memelerin bir torba gibi tatsız büyümelerine imkân vermemekmişki çok yerinde bir buluştur. İşte Frenk'ler bizden aldıkları buluşları (buluz) diye

modaya kor, kendi çekitir... ikinci bir sistem Moda belâsını çıkarır... benliğini bilmeyenler bu belâyı lüks diye üstlerine alırlar. Çünkü moda denilen bu belâ yüksek geçinenlerin paralarını çekmek, işsizlere iş bulmaktan başka hiç birşey değildir. Eski Irkımız kendi eliyle kendi işini başarır, dilediği süs ve güzellikte giyeceğini düzerdi. Şimdi içerden dışarı para çekmek refah bozmaktan başka birşey midir?. Eyi düşünenler bunun ayda bir değişmesinden ne olduğunu anlamaları gerektir. Temiz yürekli Türk kadını, kendi İlinin, kendi elinin modasına tabi olanıdır değilmi..? Bundan sonra gelen ve tarihi olan âşık Muslu'nun şu destanına kulak verelim. Cönkte olduğu gibi :

Türkü Karaman

Gedik paşa geldi otağ kuruldu
Etraflara sıkı emir verildi
Bir İlin hep defterleri dürüldü
Gedik paşa itme, İl'den say bizi

Çoban ölür sürü kalmaz dağılır
Eylilmiyen nice gönül eyilir
Sarı inek sağ oldukça sağılır
Gedik paşa itme, İl'den say bizi

Acep İl'ler hep böylemi bozulur
Kara yazı böylece yazılır
Olurmuş bak diri mezar kazılır
Gedik paşa itme, İl'den say bizi

Kanî nerde, sert yüzlü Serdarlar
Geçmiş ola gayrı eski kerdarlar
Kanı Varsak, Moğol, Beyler Çandarlar
Gedik paşa itme, İl'den say bizi

Yurt kaygusu beter imiş bilene
Kanı o hırslı zenginler görene
Yave marur olanlarda sürüne
Gedik paşa itme, İl'den say bizi

Yeşil bayrak Karaman'ın söküldü
Ana baba göz yaşları döküldü
Sinelere katı zincir takıldı
Gedik paşa itme İl'den say bizi

Ötmezmi ola bu İl'lerin bülbülü
Kapandımı kervanların İl yolu
Felek bize yurt cefası sunmalı
Gedik paşa itme, İlde koy bizi

Bozulmasın kimselerin yuvası
Yıkılmasın aman ya Rab obası
Melul mahzun kalır yurduu ovası
Gedik paşa itme, İl'den say bizi

Devre yıldız doğmuş görmüş görenler
Kani beylik Sultan hükmü sürenler
Beşigini yâd ellere virenler
Gedik paşa itme, İl'den say bizi

Âşık Muslu ynrdı böyle görünce
Yarın hakkın divanına varınca
Yine dirim bu işleri sorunca
Aman paşa itme, İl'den say bizi

Eyi okunursa görülüyorki bu destanda Karaman oğulları
ve Gedik paşa devrine yanaşiyor, tarihî bir hengâmı tasvir
ve terennüm ediyor.

Öyleki içinde bir çok hakikatlar belirmekte ve Karamanî-
lerin ahdı-eman ve birlik tutmadıklarını ima ile: (yurt kay-

gusu beter imiş bilene) (kanı o hırslı zenginler görene) (yâve
marur olanlar da sürüne) diyerek Gedik paşadan eman dileyor.

Bu ima, aynı çağa raslıyor; fakat Muslu bu türküsünü
ya o hengâmı veya onun sonlarında çalmış çağırış olsa
gerektir.

Çok manâlı ve tarihî olan bu destanda nakarat olarak
her üç mısrada bir gelen: (Gedik paşa itme, İl'den say bizi)
mısraı türkünün tam Karaman halkının boşaltılırken söylen-
diği hissini vermektedir, ve belki Muslu'nun da Osmanlı Ordu
derneğinde bulunarak Karamanîlerin hallerini ince ve duru
bir hisle böylece sazında belirtmiş... ve bir ânı tasvir etmiştir.
Düşüncesiz zenginlerle mağrur eşraflara çok yerinde acı bir
öğüd değildir.

Ermenek Beşik Ninnileri

Ninni desem beni yakar ninni

Ağzı bal dudağı şeker ninni

Senin kahrını annen çeker ninni

Uyu benim güzel yavrum ninni

Dandın dandın danadan

Bir ay doğmuş anadan

Bağışlasın Yaratan

Huylu benim yavrum ninni

Ala beşik sallamadım bucakta

Al kundağı gezdirmedim kucakta

İnkisar varırmış bizim ocakta

Ninni benim melek yavrum ninni

İnce elek yoğun elek hu hu

Anneden doğmuş melek hu hu

Eller ne derse desin ninni

Bana da yavrum gerek ninni

İnce eleğin unuyum hu hu

Yar kapının kuluyum hu hu

Baban köle tutarsa yavrum

Senin için dururum ninni

Koyun gelir seke seke ninni

Kulağında elmas küpe ninni

Şimdi gelir benim yavrum hu hu

Ak kolların çırpa çırpa ninni

Koyun gelir taşlığına hu hu

Dökülür iner suçluğuna hu hu

Yazık benim gençliğime hu hu

Uyu benim kibar yavrum ninni

Önden gelen şeker yükü ninni

Arttan gelen kahve yükü ninni

Saltanatlı samur kürklüm ninni

Baban gelmiş attan indir ninni

Bahçelerin kestanesi ninni

Dökülür tane tanesi ninni

Annesinin bir tanesi ninni

Huylu benim melek yavrum ninni

Dandın dandın dasdana ninni

Danalar girmiş bostana ninni

Bostanı yemez kökün yer ninni

Benim yavrum lokum yer ninni

Bahçelerde gül kurusu ninni

Dibinde Keklik sürüsü ninni

İki gözümün birisi kuzum

Uyu benim melek yavrum ninni

Evimizin önü iğde ninni

İğdenin dalleri yerde ninni

Senin baban kurbet ilde ninni

Huylu benim güzel yavrum ninni

Yaylaların gök ekinini ninni

İçinde buldum akını ninni

Senin annen kor hakkını ninni

Sensiz bana her şey zehir ninni

Evimizin önü zeytun bağdır

Yel estikçe kokunuzu dağıtır

Sizsiz şeker yesem de bana ağıdır

Sizsiz dünya zindan bana ninni

Bahçelerde biter yemiş hu hu

Dallerine bülbül konmuş hu hu

Haber yolladık babana hu hu

Bu senelik gelmem demiş ninni

Bahçelerde biter kamış ninni

Uzar gider vermez yemiş ninni

Allah seni bana vermiş ninni

Eglensinde gezsin demiş ninni

Tasa kurdum yoğurdu ninni

Seni kimler doğurdu ninni

Seni doğuran ana ninni

Balılamaı yugurdu ninni

Evimizin önü küncü (1) ninni
Dibine dökülür inci ninni
Asker olmuş senin baban ninni
Yarın gidecek yoluna yolen ninni

Yatsı kayanın taşında ninni
Bir ateş yanar başında ninni
Senin baban gelecekmiş ninni
Doğan ayın onbeşinde ninni

Ninni desem ne seslenir ninni
Kafeste Keklik beslenir ninni
Yavrum küçük te uslanır ninni
Ninni ninni melekeğim ninni

Bir taş attım zeytuna ninni
Zeytunun irisine ninni
Allah seni saklasın ninni
Kızların iyisine ninni

(1) — Susam